

Kennisnet

Jaarstukken 2019

Laat ict werken **voor het onderwijs**

Inhoud

BESTUURSVERSLAG	1
1. ALGEMENE INFORMATIE	1
1.1. Doelstelling (mission statement).....	1
1.2. Kernactiviteiten	1
1.3. Juridische structuur	3
1.4. Interne organisatiestructuur.....	3
1.5. Belangrijke elementen gevoerde beleid.....	4
1.6. Belangrijke wijzigingen in statutaire doelstellingen	4
2. FINANCIËLE INFORMATIE	5
2.1. Financiering	5
2.2. De ontwikkeling gedurende het boekjaar.....	5
2.3. De behaalde baten en resultaten.....	9
2.4. De toestand op balansdatum (solvabiliteit en liquiditeit).....	9
2.5. De voornaamste risico's en onzekerheden	10
2.6. Kasstromen en financieringsbehoefte.....	10
2.7. Het gevoerde beleggingsbeleid en informatie over financiële instrumenten	10
2.8. Het beleid met betrekking tot de omvang en functie van het vrij besteedbare vermogen	11
2.9. Europese en Nationale aanbestedingen.....	11
3. INFORMATIE OVER TOEPASSING VAN GEDRAGSCODES	12
3.1. Governance codes	12
3.2. Gedragcodes in het kader van personeel	12
4. TOEKOMSTPARAGRAAF	13
4.1. Algemeen.....	13
4.2. Investerings	13
4.3. Personeelsbezetting.....	14
4.4. Omstandigheden waarvan de ontwikkeling van de baten afhankelijk is	14
4.5. Ontwikkelingen omtrent het Coronavirus	14
JAARREKENING	16
5. BALANS STICHTING KENNISNET PER 31 DECEMBER 2019	16
6. STAAT VAN BATEN EN LASTEN STICHTING KENNISNET 2019	18
7. KASSTROOMOVERZICHT STICHTING KENNISNET 2019	19
8. TOELICHTING	20
8.1. Algemeen.....	20
8.2. Grondslagen voor de activa en passiva.....	20
8.3. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat.....	21
8.4. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht.....	22
8.5. Toelichting balans per post.....	22
8.6. Toelichting staat van baten en lasten per post.....	27
8.7. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen.....	33
8.8. Aanwending van het saldo staat van baten en lasten	34
8.9. Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum	35
9. BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN EN LEDEN RAAD VAN TOEZICHT	36
9.1. Leidinggevende topfunctionarissen	36
9.2. Toezichthoudende topfunctionarissen	37

10. ONDERTEKENING JAARREKENING	40
OVERIGE GEGEVENS.....	41
11. CONTROLEVERKLARING	41

Bestuursverslag

1. Algemene informatie

1.1. Doelstelling (mission statement)

Goed onderwijs legt de basis voor leven, leren en werken en daagt leerlingen en studenten uit om het beste uit zichzelf te halen. Dat vraagt om onderwijs dat inspeelt op sociale, economische en technologische ontwikkelingen. Daar hoort ook een professionele inzet van ict bij. Dit is waar Kennisnet aan bijdraagt, wij laten ict werken voor het onderwijs.

In 2018 heeft Kennisnet een nieuwe Meerjarenkoers geformuleerd, 2019 was het eerste jaar dat op basis hiervan werd gewerkt. Kennisnet is voor scholen en instellingen in het primair onderwijs (po), het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) de gids en bouwer van het ict-fundament. Vanuit onze gidsfunctie helpen we besturen en scholen verder met betrouwbare informatie over technologie en de toepassing hiervan in het onderwijs. De geboden kennis maken we praktisch toepasbaar, zodat onze gidsfunctie ook echt leidt tot een professionele inzet van ict in het onderwijs.

Naast gids zijn we, in samenwerking met een aantal andere partijen, bouwer van het publieke ict-fundament. We zorgen voor een landelijke ict-infrastructuur, zodat ict in het onderwijs eenvoudig, veilig en betrouwbaar kan worden ingezet. Daartoe bouwen we verschillende publieke ict-voorzieningen. Zo ondersteunt Kennisnet het onderwijs bij een professionele inzet van ict.

Kennisnet is een publieke organisatie die wordt gefinancierd door het ministerie van OCW. Kennisnet werkt voor het onderwijs en is ook van het onderwijs. De activiteiten waar Kennisnet zich op richt, komen tot stand in overleg met de sectorraden en het ministerie van OCW en sluiten aan bij de vraagstukken waar bestuurders mee bezig zijn. In het Jaarplan 2019 is vastgelegd welke activiteiten Kennisnet vanuit haar instellingssubsidie onderneemt. Gedurende 2019 is de instellingssubsidie verhoogd met het programma "Sterke Netwerken", gericht op het versterken van samenwerking tussen besturen. Bij de uitvoering van dit programma wordt intensief samengewerkt met de coöperatie SIVON, ook de PO-Raad, de VO-raad en OCW zijn nauw bij deze activiteiten betrokken. Daarbij gaat het onder andere over de inrichting van een 'nationaal dienstencentrum' (NDC) als onderdeel van het ict-fundament.

Naast de instellingssubsidie is er ook sprake van een aantal activiteiten waarvoor aparte financieringsstromen zijn. Additionele subsidies worden door OCW beschikbaar gesteld om een specifiek (beleids)doel te bereiken.

1.2. Kernactiviteiten

De activiteiten van Kennisnet hebben betrekking op twee functies: Kennisnet als gids en als bouwer van het ict-fundament. Ook vallen de activiteiten onder één van de vijf thema's waar Kennisnet zich op focust:

- **Een doordachte inzet van ict**

Kennisnet stelt bestuurders, schoolleiders en anderen beter in staat om doordachte keuzes te maken en de consequenties hiervan te overzien. Verschillende publicaties en tools bieden het onderwijs handvatten om te komen tot een professionele inzet van ict. Ook versterkt Kennisnet bestuurlijke samenwerking en leveren we (inhoudelijke) bijdragen aan kennisnetwerken om zo de aansluiting met de onderwijspraktijk te vergroten.

- **Passende (digitale) leermiddelen en leeromgevingen**

Onder het motto 'beter kiezen uit een beter aanbod', ondersteunt Kennisnet het keuzeproces van besturen en scholen. Wij zorgen voor een goede aanpak van het keuzeproces en verzorgen inhoudelijke informatie over het aanbod en over ontwikkelingen in de markt. Bovendien vereist het kunnen kiezen voor de juiste leermiddelen een goed werkende markt met een afwisselend en rijk aanbod aan - open en gesloten - leermiddelen en leeromgevingen. Een belangrijke voorwaarde daarbij is een goed functionerende educatieve keten, die ervoor zorgt dat het onderwijs vanuit de leeromgeving vrijwel drempelloos kan beschikken over de gewenste leermiddelen.

- **Verbeteren van informatiemanagement en gebruik van data**

Kennisnet probeert het inzicht in informatieprocessen en –vraagstukken te vergroten, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van een referentiearchitectuur (een overzicht van de bouwblokken van de informatie- en applicatiehuishouding in een onderwijsinstelling). Hiermee kunnen besturen hun rol als opdrachtgever van de verschillende leveranciers professioneler invullen en sturen op de gewenste ontwikkelingen. Een goed ingericht applicatielandschap op instellingsniveau stelt schoolbesturen in staat om weloverwogen keuzes te maken die passen bij de visie en die ook de gewenste werkwijze van het bestuur ondersteunen.

- **Een robuuste ict-infrastructuur: betrouwbaar, veilig en toekomstgericht**

Scholen maken in toenemende mate gebruik van ict in het onderwijs. Een haperende ict-infrastructuur mag het onderwijsproces niet verstoren. Dat vraagt om een professionele inrichting. De ict-infrastructuur moet veilig, betrouwbaar en toekomstgericht zijn, zowel wat betreft de inrichting binnen scholen als de verbinding naar buiten. Kennisnet zorgt ervoor dat belangrijke, actuele kennis beschikbaar en goed toepasbaar is, zodat instellingen weloverwogen keuzes kunnen maken bij het inrichten en benutten van de ict-infrastructuur.

- **Veilig en verantwoord gebruik van gegevens en ict (doorsnijdend thema)**

Het veilig en verantwoord omgaan met gegevens en ict, is een doorsnijdend thema dat terugkomt in alle activiteiten van Kennisnet. Onder veilig verstaan wij dat het gebruik van gegevens en ict in overeenstemming is met internationale beveiligingsstandaarden, zonder daarbij de gebruiksvriendelijkheid van systemen uit het oog te verliezen. Het verantwoord omgaan met gegevens en ict houdt in dat gegevens transparant, respectvol, zorgvuldig én in overeenstemming met wet- en regelgeving worden gebruikt. Kennisnet is het expertisecentrum voor informatiebeveiliging en privacy (IBP) in het onderwijs. Bovendien ondersteunt Kennisnet de sector om veilig en verantwoord gebruik van gegevens als een norm en logische keuze in het onderwijs te maken.

	Een doordachte inzet van ict	Passende (digitale) leermiddelen en leeromgevingen	Verbeteren van Informatiemanagement en gebruik van data	Een robuuste ict-infrastructuur: betrouwbaar, veilig en toekomstgericht
Gids	<p>1. Kennisontwikkeling en -verspreiding</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kennisontwikkeling (technologische innovatie, monitoring, ontwikkeling fundamentele expertise), het leggen van verbindingen en toepassen in het onderwijs op de verschillende thema's • Algemene communicatie <p>2. Sectorontwikkeling en ondersteunen van bestuurlijke samenwerking</p>			
<p>↑ Doorsnijdend thema: veilig en verantwoord gebruik van gegevens en ict (IBP) ↓</p>				
Bouwer van het ict-fundament	<p>3. Tools</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gereedheidskist • Leraar24 	<p>4. Leermiddelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leermiddelensuite • Open leermiddelen, inclusief Wikiwijs 	<p>5. Informatieproducten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overstapservice Onderwijs (OSO) • Onderwijs Service Register (OSR) • Voorziening Vroegtijdig Aanmelden (VVA) koppelpunt vo • Vensters 	<p>6. Toegang en distributie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Entree Federatie • Nummervoorziening • Eduroam
<p>7. Generieke ict-infrastructuur</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onderwijscommunitycloud (OCC) 				
<p>8. Standaarden en architectuur</p> <ul style="list-style-type: none"> • ROSA ketenreferentiearchitectuur • Gemeenschappelijke onderwijstaal • Edustandaard 				
<p>9. Organisatie</p>				

1.3. Juridische structuur

Kennisnet is een private stichting die publiek is gefinancierd. Stichting Kennisnet is georganiseerd volgens een raad van toezicht-model. Het bestuur is het besluitvormend orgaan van Kennisnet. Het bestuur bestaat uit de statutaire bestuurder die de titel algemeen directeur heeft.

Kennisnet heeft een 100% deelneming in Kennisnetdiensten B.V. te Zoetermeer. Deze besloten vennootschap heeft geen activiteiten.

1.4. Interne organisatiestructuur

1.4.1. Algemeen

Kennisnet kent twee inhoudelijke units: Voorzieningen en Expertise. Bovendien is er een pool van strategisch adviseurs. Daarnaast zijn er twee stafafdelingen: Strategie & externe betrekkingen en Bedrijfsvoering & control. De algemeen directeur en de directeur operations vormen samen de directie. De directeur operations is ook eindverantwoordelijk voor de unit Voorzieningen en de afdeling Bedrijfsvoering & control.

Kennisnet kent een management team (MT) waar de besluitvorming onder eindverantwoordelijkheid van de bestuurder plaatsvindt. Het MT neemt besluiten over de hoofdlijnen van beleid; zowel wat betreft de inhoud als voor de bedrijfsvoering. Het MT bestond in 2019 uit de directie en de manager Strategie en externe betrekkingen en Expertise.

Figuur 1: Organogram Kennisnet

1.4.2. Raad van Toezicht

De raad van toezicht ziet toe op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij Kennisnet. De raad van toezicht bestaat uit vijf leden en een onafhankelijk voorzitter. De leden worden benoemd voor een periode van vier jaar met de eenmalige mogelijkheid tot aansluitende herbenoeming. De sectorraden benoemen drie leden, zodat is geborgd dat Kennisnet van en voor het onderwijs blijft. De twee onafhankelijke leden zorgen voor de wisselwerking met de rest van de samenleving. Bij de samenstelling van de raad van toezicht wordt gelet op diverse facetten die de aandacht van de raad vragen. De raad van toezicht wordt in ieder geval samengesteld op basis van algemene toezichthoudende kwaliteiten, affiniteit met de doelstelling van de stichting en met een variatie in deskundigheden en competenties.

De raad van toezicht:

- functioneert als adviseur en klankbord voor het bestuur
- ziet toe op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij Kennisnet
- bewaakt een zorgvuldig besluitvormingsproces binnen de stichting, zodat de strategie en bijbehorende activiteiten van de stichting aansluiten op de beleidsagenda's van de sectorraden
- toetst of er sprake is van een goede dialoog met de sectorraden bij het ontwikkelen van de meerjarenkoers zoals die is vastgelegd in het meerjarenplan en de bijbehorende meerjarenbegroting
- is verantwoordelijk voor het goedkeuren van het jaarplan, de begroting en het jaarverslag
- is werkgever en verantwoordelijk voor het benoemen en beoordelen van het bestuur

De raad van toezicht bestaat per 31 december 2019 uit de volgende personen:

- Cathy van Beek, Strategic Region Advisor Sustainability (onafhankelijk voorzitter);
- Ewald van Vliet, voorzitter college van bestuur Stichting Lucas Onderwijs (benoemd door de PO-Raad);
- Nico de Jong, algemeen directeur/bestuurder Calscollege (benoemd door de VO-raad);
- Bert Beun, voorzitter CVB van het Deltion College in Zwolle (benoemd door de MBO Raad in afstemming met AOC Raad);
- Jan van der Vliet, Chief Information Officer De Nederlandsche Bank;
- Geri Bonhof, zelfstandig ondernemer (Bonhof Toezicht & Advies).

Jaarlijks voert de Raad van Toezicht een zelfevaluatie uit.

1.5. Belangrijke elementen gevoerde beleid

Kennisnet is van en voor het onderwijs. Een onderdeel van dit eigenaarschap van het onderwijsveld is dat de PO-Raad, VO-raad en MBO Raad goedkeuringsrecht hebben op meerjarenplannen en meerjarenbegrotingen van Kennisnet.

Het ministerie van OCW subsidieert Kennisnet. Jaarlijks wordt, op basis van het jaarplan, een subsidieaanvraag ingediend. Deze wordt door OCW beoordeeld. Hierbij wordt gelet op de aansluiting van de activiteiten op de collectieve vraag van het onderwijs, wordt bekeken in hoeverre activiteiten aansluiten bij de publieke taken van Kennisnet en wordt de doelmatigheid van uitgaven meegenomen. De verantwoording vindt jaarlijks plaats op basis van het jaarverslag.

Als publieke organisatie is het van belang bewust te zijn van de positionering. Zo wordt bijvoorbeeld afgewogen of activiteiten door de markt zelf kunnen worden opgepakt of dat Kennisnet die activiteiten gaat uitvoeren. Als expertiseorganisatie baseert Kennisnet zich zoveel mogelijk op de laatste resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Om rendement te behalen voor het onderwijs is samenwerking in de onderwijsketen een voorwaarde.

De toegevoegde waarde van Kennisnet richt zich op twee aspecten:

1. **De gids van het ict-fundament:** Vanuit onze gidsfunctie helpt Kennisnet besturen en scholen verder met betrouwbare informatie over technologie en de toepassing hiervan in het onderwijs. De geboden kennis maken we praktisch toepasbaar, zodat onze gidsfunctie ook echt leidt tot een professionele inzet van ict in het onderwijs.
2. **De bouwer van het ict-fundament:** In samenwerking met een aantal andere partijen is Kennisnet bouwer van het publieke ict-fundament. We zorgen voor een landelijke ict-infrastructuur, zodat ict in het onderwijs eenvoudig, veilig en betrouwbaar kan worden ingezet. Daartoe bouwen we verschillende publieke ict-voorzieningen. Zo ondersteunt Kennisnet het onderwijs bij een professionele inzet van ict.

1.6. Belangrijke wijzigingen in statutaire doelstellingen

Er zijn geen wijzigingen in statutaire doelstellingen.

2. Financiële informatie

2.1. Financiering

Kennisnet wordt voornamelijk gefinancierd met subsidiegelden vanuit het ministerie van OCW. Kennisnet heeft in 2019 een instellingssubsidie ontvangen van € 12.260.000. In april 2019 heeft het Ministerie van OCW de instellingssubsidie voor 2019 verhoogd met € 7.513.000 voor het meerjarig programma 'Sterke Netwerken' tot een totale instellingssubsidie voor 2019 van € 19.773.000. Daarnaast heeft Kennisnet in 2019 de volgende bedragen aan aanvullende projectsubsidies ontvangen of zijn overlopend vanuit 2018:

x €1.000	2019
Overbrugging actieplan connectiviteit	277
Randvoorwaarden in de keten	205
Community of Practice MBO	174
Erfgoed	540
Ketenactiviteiten PO2019/2020	24
Ketenactiviteiten VO/MBO 2019/2020	12
TOTAAL	1.232

Naast subsidie heeft Kennisnet in 2019 bijdragen ontvangen van partners voor specifieke activiteiten van Kennisnet:

x €1.000	2019
Bijdrage PO-Raad en VO-raad in doorontwikkeling Vensters	448
Bijdrage VO-Raad Doorontwikkelen BRON	14
Bijdrage saMBO-ICT/VO-raad Vroegtijdig aanmelden/koppelpunt VO	161
Bijdrage SIVON in administratieve ondersteuning en collegiale uitleen	102
TOTAAL	725

Ten behoeve van de financiering heeft Kennisnet de beschikking over een algemene reserve, die gemaximeerd is op 25% van de toegekende instellingssubsidie. Per 1 januari 2017 is de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS van kracht geworden. In deze kaderregeling is opgenomen dat het financiële resultaat van een instellingssubsidie alleen nog mag worden toegevoegd aan een egaliseringsreserve of een specifiek door de minister aangewezen bestemmingsreserve. Hierdoor is het niet meer mogelijk om vanuit de instellingssubsidie toevoegingen te doen aan de Algemene reserve.

Wel mag Kennisnet vanaf 1 januari 2017 een egaliseringsreserve vormen bij een positief resultaat. De egaliseringsreserve bedraagt tenminste € 0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie. In overeenstemming met de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS wordt het resultaat van 2019 toegevoegd aan de egaliseringsreserve.

Kennisnet heeft behalve het reguliere leverancierskrediet geen geldleningen met banken of andere partijen.

2.2. De ontwikkeling gedurende het boekjaar

In 2019 heeft Kennisnet zich ingespannen om ict te laten werken voor het onderwijs. De focus ligt daarbij niet op 'meer' gebruik, maar om 'doordacht gebruik', rekening houdend met privacy en veiligheid, en uitgaan rekening houdend met ethische vraagstukken. Verschillende publicaties, zoals het technologiekompas en de bijgestelde Aanpak IBP bieden scholen handvatten om hiermee om te gaan. Het versterken van samenwerking en krachtenbundeling is belangrijk om tot een hogere professionaliteit te kunnen komen. In 2019 is de basissubsidie van Kennisnet opgehoogd om hier, in samenwerking met SIVON, een impuls aan te kunnen geven.

In 2019 is intensief samengewerkt met publieke partijen, zoals SIVON, de sectorraden en SLO, en private ketenpartners, bijvoorbeeld in het kader van Edu-K.

Het toenemend belang van ict in het onderwijs komt ook tot uiting in het gebruik van de diensten, bijvoorbeeld de Entree Federatie en Wikiwijs. Deze en de andere ict-voorzieningen van Kennisnet hebben in 2019 goed gefunctioneerd, zonder noemenswaardige problemen. Daarnaast is in 2019 in samenwerking met SIVON gewerkt aan het ontwikkelen van de dienst Veilig Internet. In 2020 zullen de eerst schoolbesturen deze dienst gaan gebruiken.

2.2.1. Instellingssubsidie

De instellingssubsidie bestaat in 2019 uit de reguliere instellingssubsidie van € 12.260.000 en de ophoging van € 7.513.000 voor het programma Sterke Netwerken. De realisatie in de reguliere instellingssubsidie is als volgt te specificeren:

x €1.000	Begroting 2019	Realisatie 2019	Vershil
Baten			
Baten			
Instellingssubsidie OCW	12.260	12.260	-
Bijdragen van gelieerde partijen	951	623	- 328
Overige baten	31	127	96
Totaal baten	13.242	13.007	- 235
Lasten			
Personele lasten	10.189	10.469	280
Uitbestede diensten	630	369	- 261
Afschrijvingen	243	196	- 47
Huisvestingslasten	600	641	41
Automatiseringslasten	868	814	- 54
Communicatielasten	313	197	- 116
Onderzoekslasten	255	161	- 94
Stimuleringsbijdragen	0	0	0
Overige lasten	166	160	- 6
Totaal lasten	13.264	13.007	- 257
Saldo	-22	-	22
Saldo financiële baten en lasten	-	- 2	- 2
Resultaat uit deelneming	-	-	-
SALDO EXPLOITATIE	- 22	- 2	20

De belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting betreffen de lagere bijdragen van gelieerde partijen, hogere personele lasten, lagere uitbestede diensten en lagere communicatielasten.

Bijdragen van gelieerde partijen

De lagere bijdragen van gelieerde partijen hangen vooral samen met de samenwerking met saMBO-ICT en de VO-raad voor de ontwikkeling van een OnderwijsServiceRegister (OSR) en de Voorziening Vroegtijdig Aanmelden mbo (VVA). Veel van de activiteiten OSR/VVA die waren begroot voor 2019 hebben al plaatsgevonden in het laatste kwartaal van 2018, waardoor de realisatie in 2019 onder de begroting ligt.

Personele lasten

De personele lasten betreffen de kosten voor intern en voor extern personeel en kunnen voor de reguliere instellingssubsidie als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	Begroot	Realisatie	Vershil
Personele lasten intern personeel	7.784	7.536	- 248
Personele lasten extern personeel	2.405	2.933	528
TOTAAL	10.189	10.469	280

De personele lasten personeel in loondienst liggen ten opzichte van de begroting € 248.000 lager (-3,2%). Het gemiddeld aantal fte ligt met 76,4 fte 9,7% onder het begrote aantal fte van 84,6 fte. De gemiddelde kosten per fte liggen 7,2% hoger dan begroot. Het lager gemiddeld aantal fte betreft het later kunnen invullen van vacatures door krapte op de arbeidsmarkt.

De inzet van extern personeel ligt € 528.000 boven de begroting, voornamelijk door extra inzet van externe ontwikkelaars en tijdelijke externe inzet op (lang) openstaande vacatures. Daarnaast is er een vanuit de uitbestede diensten, omdat er meer met extern personeel op locatie wordt ontwikkeld, in plaats van het uitbesteden van ontwikkelwerkzaamheden als een dienst.

Uitbestede diensten

De realisatie bij de uitbestede diensten van € 369.000 ligt € 261.000 onder de begroting, voor namelijk door minder ontwikkelkosten voor de dienst Entree en minder kosten voor kennisontwikkeling en -verspreiding en minder kosten voor leermiddelen.

Er is meer gewerkt met externe ontwikkelaars, dan dat ontwikkelwerk als dienst wordt ingekocht. Daarom is er een verschuiving tussen uitbestede diensten en inhuur extern personeel.

Communicatielasten

De communicatielasten betreffen voornamelijk lasten van zaalhuur, grafisch ontwerp en beurskosten. De realisatie van € 197.000 ligt € 116.000 onder de begroting, voornamelijk door minder grafisch ontwerp, dan vooraf was begroot, doordat er in 2019 geen grote publicaties zijn uitgebracht.

2.2.2. Aanvulling Sterke Netwerken

In april 2019 heeft het Ministerie van OCW de instellingssubsidie voor 2019 verhoogd met € 7.513.000 voor het meerjarig programma 'Sterke Netwerken'. Voor het project Sterke Netwerken is er een onderbesteding in 2019 van € 3.267.000 doordat de bouw van het Nationaal Diensten Centrum minder snel is gegaan, dan vooraf ingeschat en mede doordat sommige vacatures door de vertraging van de bouw nog niet zijn uitgezet, en sommige vacatures nog niet zijn ingevuld gedurende 2019. Met toestemming van de minister van OCW is de onderbesteding van Sterke Netwerken toegevoegd aan een bestemmingsreserve.

2.2.3. Additionele subsidies

Additionele subsidies bieden de mogelijkheid om bepaalde activiteiten te intensiveren die aansluiten bij de (beleids-)prioriteiten van het onderwijs. De omvang van subsidies was in 2019 minder dan in andere jaren. In het eerste kwartaal zijn activiteiten uitgevoerd die volgende vanuit het Doorbraakproject onderwijs en ict. Een nieuwe activiteit betreft het programma Digitaal Erfgoed waarbij in samenwerking met NDE wordt gewerkt aan een betere benutting van het rijke materiaal van culturele instellingen.

De realisatie van de aanvullend gefinancierde projecten bedraagt € 779.000 en is hiermee € 505.000 lager dan het begrote bedrag van € 1.284.000. Deze achterstanden betreffen voornamelijk verschuivingen naar 2020, voor bijvoorbeeld Community of Practice en het programma Digitaal Erfgoed. Een nadere toelichting is opgenomen in paragraaf 8.6.

2.2.4. Personele ontwikkeling

De samenstelling van het personeel en verzuimcijfers over 2019 worden weergegeven in onderstaande tabel.

	2019	2018
Aantal medewerkers per 31-12	98	102
Aantal fte per 31-12	90,2	91,4
Verhouding man/vrouw in % (per aantallen medewerkers)	63,3%/36,7%	63%/37%
Verhouding parttime/fulltime in % (per aantallen medewerkers)	53,1%/46,9%	61%/39%
Aantal medewerkers in dienst getreden	16	14
Aantal medewerkers uit dienst getreden	20	12
Ziekteverzuimpercentage	4,63%	3,99%

Ten opzichte van 2018 is het aantal medewerkers gedaald met 4 personen, het aantal fte's maar met 1,2. Dit heeft te maken met een stijging van het percentage medewerkers die een fulltime dienstverband hebben. Van de 20 medewerkers die in 2019 uit dienst zijn getreden, is van 2 medewerkers het dienstverband geëindigd vanwege het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd, is van 3 medewerkers de arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd niet verlengd, zijn met 5 medewerkers afspraken gemaakt over het einde van hun dienstverband en hebben 10 medewerkers hun dienstverband opgezegd omdat zij toe waren aan een nieuwe stap.

We hebben ook 16 nieuwe medewerkers aangenomen en er staan nog een aantal vacatures open, waar onder andere met behulp van een werving- en selectiebureau actief voor wordt geworven (via actieve search). Mede met behulp van het werving- en selectiebureau lukt het, ondanks de krappere wordende arbeidsmarkt, om de benodigde capaciteit binnen te halen, zij het dat vacatures voor specialistische functies een langere periode openstaan. Dit geldt met name voor functies met betrekking tot informatiemanagement, informatieanalyse en ICT-infra.

Het werving- en selectiebureau richt zich niet alleen op mensen die actief op zoek zijn naar een andere baan, maar ook op mensen die mogelijk openstaan voor een nieuwe uitdaging (passief zoekende). Het zoeken, vinden en enthousiasmeren van deze kandidaten neemt geruime tijd in beslag, maar betekent ook dat we onze horizon qua kandidaten verbreden. Waren we voorheen als werkgever vooral aantrekkelijk voor kandidaten die al in het onderwijs werkzaam zijn, nu hebben we vaker kandidaten die de overstap willen maken van bedrijfsleven naar Kennisnet vanwege onze maatschappelijke waarde. Omdat Kennisnet in een transitiefase zit, is juist deze mix qua achtergrond (publiek/privaat) een belangrijke meerwaarde voor ons. Daarnaast blijven we kritisch bij de selectie van de juiste medewerkers en doen we, onder druk van de arbeidsmarkt, geen concessies aan de kwaliteit. Dat dit betekent dat het soms wat langer duurt eer een vacature wordt ingevuld, nemen we voor lief en vangen we -indien nodig- tijdelijk op andere manieren op, bijvoorbeeld door middel van externe inhuur.

Het ziekteverzuimpercentage 2019 is 0,64% gestegen ten opzichte van het verzuimpercentage 2018. Deze stijging van het ziekteverzuim is vooral veroorzaakt door een stijging van het lang verzuim. Het lang verzuim is van grote invloed op het verzuimpercentage. Feitelijk heeft een werkgever geen invloed op het verloop van lang verzuim omdat de werkgever geen invloed heeft op het behandeltraject. Pas wanneer een zieke medewerker kan re-integreren, neemt de invloed van de werkgever op het verloop van het verzuim weer toe. Het is belangrijk om, alsdan in goed overleg met een medewerker en met inachtneming van de adviezen van de bedrijfsarts de medewerker in staat te stellen om zinvol werk te doen, rekening houdend met de nog aanwezige medische beperkingen.

2.3. De behaalde baten en resultaten

2.3.1. Baten

Kennisnet heeft in 2019 een instellingssubsidie ontvangen van € 12,3 miljoen, een ophoging voor Sterke Netwerken van € 7,5 miljoen en daarnaast is voor € 1,5 miljoen aan aanvullende subsidies en overige baten gerealiseerd. De totale baten bedragen dus € 21,3 miljoen.

De realisatie van de baten ligt € 0,7 miljoen onder het begrote bedrag van € 22,0 miljoen. Dit ligt met name in de aanvullend gefinancierde projecten, waar € 0,5 miljoen minder is gerealiseerd dan begroot. Zo waren de uitgaven in het kader van Erfgoed € 0,4 miljoen minder dan begroot, waardoor ook de opbrengsten lager uitvallen.

Een nadere toelichting op de baten en de verschillen met de begroting is opgenomen in paragraaf 8.6 van de jaarrekening.

2.3.2. Lasten

De lasten van € 14,7 miljoen liggen € 4,0 miljoen onder het begrote bedrag, met name door € 3,3 miljoen minder bestedingen voor het programma Sterke Netwerken. Door latere start van de activiteiten zijn de inzet van personeel en de investeringen in het NDC vertraagd. De onderbesteding op Sterke Netwerken is, zoals afgesproken met het ministerie van OCW, opgenomen in de bestemmingsreserve Sterke Netwerken. Daarnaast is op de aanvullend gefinancierde projecten € 0,5 miljoen minder gerealiseerd dan begroot.

Een nadere toelichting op de lasten en de verschillen met de begroting is opgenomen in paragraaf 8.6 van de jaarrekening.

2.3.3. Resultaat

Het vrij te bestemmen resultaat wordt als volgt bepaald:

x €1.000	
Saldo staat van baten en lasten	6.614
Mutatie bestemmingsfondsen	22
Mutatie bestemmingsreserve Sterke Netwerken	- 6.616
Mutatie vervangingsreserve investeringen	21
Vrij te bestemmen resultaat	41

Het saldo van de staat van baten en lasten bedraagt € 6.614.000. Daarnaast valt er € 22.000 vrij vanuit het bestemmingsfonds Kleine besturen en € 21.000 vanuit de vervangingsreserve investeringen ter dekking van de afschrijvingen op vervangingsinvesteringen.

Vanuit het resultaat wordt € 6.616.000 toegevoegd aan de bestemmingsreserve Sterke Netwerken. Dit is het verschil tussen de ontvangen subsidie van € 7.514.000 en de gerealiseerde kosten van € 898.000.

Het voorstel om het vrij te bestemmen resultaat van € 41.000 toe te voegen aan de egaliseringsreserve instellingssubsidie OCW is als zodanig reeds verwerkt in de jaarrekening.

2.4. De toestand op balansdatum (solvabiliteit en liquiditeit)

Ultimo 2019 kent Kennisnet een goede liquiditeits- en solvabiliteitspositie. Aan de activazijde van de balans bestaat 88% (2018: 79%) van de activa uit liquide middelen, die direct opeisbaar zijn. Aan de passivazijde is het eigen vermogen 83% (2018: 66%) van het balanstotaal. De stijging komt met name door de toevoeging aan de bestemmingsreserve Sterke Netwerken.

2.5. De voornaamste risico's en onzekerheden

2.5.1. Afhangelijkheid OCW instellingssubsidie

Kennisnet vraagt ter uitvoering van haar jaarplanactiviteiten jaarlijks voor 1 oktober een instellingssubsidie aan bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dit is een aanvraag voor een instellingssubsidie als bedoeld in artikel 1.5, onder d van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS. De subsidie wordt verleend onder de voorwaarde dat de begrotingswetgever voldoende middelen ter beschikking stelt. Ook is het bedrag waarop de subsidie na het tijdvak waarvoor zij wordt verleend, wordt vastgesteld, afhankelijk van de daadwerkelijk gerealiseerde kosten.

Het feit dat Kennisnet volledig afhankelijk is van deze jaarlijkse toekenning, de voortgang daarvan en de uitbetaling van de instellingssubsidie brengt risico's en onzekerheden met zich mee op gebied van de financiering en continuïteit van de activiteiten van Kennisnet.

Het monitoren van de flexibiliteit van het personeelsbestand is een belangrijke mitigerende maatregel, om te zorgen dat bij een vermindering van de jaarlijkse subsidie de continuïteit toch gewaarborgd blijft. Kennisnet analyseert haar flexibiliteit op dit gebied periodiek door onder andere kwartaalanalyses van de flexibele schil en een periodieke evaluatie van het weerstandsvermogen.

Op 17 december 2019 is de beschikking instellingssubsidie voor 2020 ontvangen voor een bedrag van €18.980.956. Kennisnet is opgenomen in de OCW begroting voor € 19.240.000 tot en met 2023. Kennisnet blijft aanhoudend alert ten aanzien van het hierboven vermelde risico.

2.5.2. Impact van het coronavirus

Kennisnet is net als alle instellingen en bedrijven in Q1 van 2020 geconfronteerd met de impact en gevolgen van het Coronavirus (COVID-19). Deze crisis zal gevolgen hebben voor schoolbesturen, schoolleiding, leerlingen en ouders, maar ook voor leveranciers van het onderwijs, leveranciers van Kennisnet en voor de interne organisatie. De impact van deze crisis is nog niet te bepalen, maar het is niet de verwachting dat deze de continuïteit van Kennisnet in gevaar brengt. Een nadere uiteenzetting met betrekking tot het Coronavirus is opgenomen in paragraaf 4.5.

2.6. Kasstromen en financieringsbehoefte

De kasstroom over 2019 was positief, voornamelijk vanwege de wijze van bevoorschotting van het programma Sterke Netwerken, waarbij een groot bedrag van de subsidie voor 2019 nog niet heeft geleid tot kosten. Naast het reguliere leverancierskrediet heeft Kennisnet geen additionele financieringsbehoefte. De liquiditeitspositie en eventuele financieringsbehoefte wordt continu gemonitord. Er zijn op dit moment geen financieringsissues.

2.7. Het gevoerde beleggingsbeleid en informatie over financiële instrumenten

Het beleggingsbeleid van Kennisnet is vastgelegd in het eigen Treasury statuut. In 2019 zijn er geen aanpassingen gedaan aan dit statuut. De functie van treasurer wordt ingevuld door de controller van Kennisnet. Het treasury beleid van Kennisnet is risicomijdend en dient ter instandhouding van het besteedbare vermogen. De activiteiten van de organisatie moeten (financieel) gewaarborgd blijven evenals de beschikbaarheid over de ontvangen subsidie. Er mag geen hoofdsomrisico worden aangegaan.

De opbouw van de beleggingsportefeuille moet zodanig zijn, dat er een optimale verhouding bestaat tussen rendement en risico.

In principe wordt er gewerkt met stallingsdepots waarop de overtollige liquide middelen worden gezet. Zo'n stallingsdepot geeft vergelijkbare rentetarieven als kortlopende termijndeposito's.

Daarnaast wordt er gewerkt met **termijndeposito's**. De Treasurer bewaakt de termijnen van vervallen deposito's zodat op elk moment een vervallen deposito kan worden aangewend voor de liquiditeitsbehoefte van de organisatie of omgezet kan worden in een nieuw deposito.

Kennisnet werkt niet met rentederivaten of andere afgeleide producten.

2.8. Het beleid met betrekking tot de omvang en functie van het vrij besteedbare vermogen

Kennisnet heeft de beschikking over een algemene reserve, die gemaximeerd is op 25% van de toegekende instellingssubsidie. In overeenstemming met artikel 8.7 van de Kaderregeling OCW, SZW en VWS mag Kennisnet een egalisereserve vormen bij een positief resultaat. De egalisereserve bedraagt tenminste €0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie.

Kennisnet houdt deze reserves aan ten behoeve van voorfinanciering van activa, voorfinanciering van trajecten die nog niet volledig het subsidietraject hebben doorlopen (het moment van toekenning ligt na de start van de subsidieperiode), als buffer om eventuele tekorten op te vangen en om flexibel te kunnen intensiveren.

2.9. Europese en Nationale aanbestedingen

In 2018 heeft Kennisnet als aanbestedende dienst 3 Europese aanbestedingen gepubliceerd via Negometrix3.com, TenderNed.nl en op de Ted databank voor overheidsopdrachten te Brussel. Dit betrof:

- de Europese openbare aanbesteding Beheer van de OCC Kennisnet;
- de Europese niet-openbare aanbesteding inzake het ontwerp van het netwerk, levering van netwerkapparatuur, realisatie en beheer van een beveiligde netwerkdienst (NDC).
- de Europese niet-openbare aanbesteding Grafische Vormgeving en DTP.

Bovengenoemde aanbestedingen zijn in de eerste helft van 2019 succesvol afgerond en voorzien van meerjarige raamovereenkomsten. De contractomvang van de 5 jarige mantelovereenkomst voor het ontwerp en de bouw van het NDC bedroeg € 17,5 mln.

In 2019 heeft Kennisnet een viertal aanbestedingen gepubliceerd via Negometrix3.com, TenderNed.nl en op de Ted databank voor overheidsopdrachten te Brussel. Dit betrof:

- de Europese openbare aanbesteding Housing ten behoeve van het NDC van Kennisnet. deze aanbesteding heeft niet geleid tot inschrijvingen. Conform de regels van het aanbestedingsrecht is deze opdracht vervolgens onderhands in de markt geplaatst en gegund;
- de heraanbesteding van de mantel voor Brokerdiensten; deze Europese aanbesteding heeft geleid tot succesvolle gunning van een raamovereenkomst aan 5 mantelpartijen;
- de Europese openbare aanbesteding Beheer en Ontwikkeling Edurep. De aanbesteding loopt door in 2020; en
- de Europese niet-openbare aanbesteding Advies en Inhuur op gebied van Onderwijs en ICT. Bij deze aanbesteding is de coöperatie SIVON u.a. de mede-aanbestedende dienst. De aanbesteding loopt door in 2020.

Uit 2019 waren 2 Europese niet-openbare aanbestedingen in voorbereiding:

- de aanbesteding Software Ontwikkeling ten behoeve van de Kennisnetdiensten; en
- de aanbesteding Recruiteringsdiensten ten behoeve van de werving en selectie van vast personeel ten behoeve van Kennisnet.

Beide aanbestedingen zijn inmiddels gepubliceerd.

Er zijn geen nationale aanbestedingstrajecten gepubliceerd in 2019. Wel heeft er in 2019 een grote meervoudig onderhandse aanbesteding plaatsgevonden voor de uitvraag van een nieuwe 5 jarige pensioenovereenkomst ten behoeve van ons vast personeel Kennisnet. Gunning heeft eind 2019 plaatsgevonden; de contractsomvang bedraagt ruim € 4,0 mln.

3. Informatie over toepassing van gedragscodes

3.1. Governance codes

Goed bestuur en goed toezicht is een actueel en belangrijk thema in de gehele publieke sector en zeker ook in het onderwijs. Er bestaan diverse governance codes, maar geen hiervan is wettelijk van toepassing op Kennisnet. Daarom heeft de raad van toezicht aansluiting gezocht met de diverse governance codes in haar Handboek raad van toezicht. In 2019 heeft de raad van toezicht een zelfevaluatie uitgevoerd. Hieruit is naar voren gekomen dat de basis op orde is en dat het handboek een goede leidraad biedt. Wel zal het handboek op een aantal punten in 2020 worden aangescherpt. In het handboek heeft de raad van toezicht een viertal pijlers gedefinieerd, die richtinggevend zijn voor de manier waarop de raad van toezicht haar taken wil invullen, namelijk:

- **Strategie**
Een belangrijke rol van de raad is om samen met de bestuurder voor de lange termijn een goed beleid uit te zetten voor Kennisnet. In een Meerjarenplan wordt de strategie vastgelegd. Het Meerjarenplan wordt goedgekeurd door de sectorraden en vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan de raad van toezicht.
- **Risico's**
Voor de raad is het belangrijk om te weten welke risico's geïdentificeerd zijn en op welke manier de bestuurder hiermee omgaat. De raad neemt kennis van bestaande risico's en onzekerheden en de geplande reacties hierop.
- **Middelen en organisatie**
Voor de uitvoering van de missie en strategie van Kennisnet is een gezonde organisatie nodig. Dit betekent dat middelen en beleid met elkaar in balans zijn en dat de juiste mensen op de juiste plek zitten. De raad controleert of de bestuurder de beschikbare middelen optimaal inzet voor het opbouwen van een duurzaam Kennisnet. Ook adviseert de raad de bestuurder over het 'in controle zijn' van de organisatie.
- **Stakeholders**
Naast een gezonde organisatie is het van belang dat er goed wordt omgegaan met stakeholders. De raad toetst of het bestuur voldoende aandacht heeft voor de wensen en behoeften van de primaire stakeholders. Dit zijn in eerste instantie de bestuurders, verenigd in de raden, en het Ministerie van OCW. Ook controleert de raad de relatie met andere partijen in het onderwijsveld. Als laatste heeft de raad oog voor de interne stakeholders van Kennisnet, dit zijn de medewerkers. Daarom is er regelmatig contact tussen de raad en de ondernemingsraad.

Nevenfuncties

De nevenfuncties van de leden van de raad van toezicht worden vermeld op de website van Kennisnet en in het jaarverslag van Kennisnet. Leden van de raad melden wijzigingen in de nevenfuncties bij de secretaris van de raad van toezicht. Vervolgens worden deze nieuwe functies voorgelegd aan de raad van toezicht om te beoordelen of deze mogelijk conflicteren met het lidmaatschap van de raad van toezicht van Kennisnet. Jaarlijks wordt bij de behandeling van het jaarverslag het totale overzicht van nevenfuncties geagendeerd en gecontroleerd op volledigheid en juistheid.

3.2. Gedragscodes in het kader van personeel

Per 1 juli 2016 is de wet Huis voor Klokkeluiders (wet HvK) in werking getreden. De wet HvK verplicht werkgevers bij wie tenminste 50 personen werkzaam zijn tot het vaststellen van een procedure voor het omgaan met het melden van een vermoeden van een misstand. Kennisnet heeft sinds 2016 deze regeling in gebruik.

De Kennisnet-regeling is identiek aan de modelregeling van het adviespunt klokkenluiders. Kennisnet heeft conform de regeling een onafhankelijk vertrouwenspersoon ingehuurd.

4. Toekomstparagraaf

4.1. Algemeen

De Meerjarenkoers 2019-2022 beschrijft op welke inhoudelijke thema's Kennisnet zich in de periode 2019-2022 richt en hoe we daarbij invulling geven aan de rol van gids en bouwer van het ict-fundament. Ieder jaar werken we de Meerjarenkoers uit in concrete jaarplannen waarin onze activiteiten zijn beschreven. De invulling van onze activiteiten en de ontwikkeling van ons portfolio volgen uit de collectieve behoeften die we ophalen bij de sectorraden, bij saMBO-ICT en bij het ministerie van OCW.

Ten opzichte van 2019 zijn drie duidelijke accentverschillen te identificeren. Deze hebben te maken met nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs. Als eerste realiseren scholen zich in toenemende mate dat waarden die voor het onderwijs belangrijk zijn, geraakt kunnen worden door digitalisering. Zij hebben daardoor de behoefte om vanuit een meer ethisch perspectief naar digitalisering te kijken. Daarom maakt Kennisnet in samenwerking met de sectorraden ethiek toepasbaar voor scholen en besturen.

Bovendien sluiten de activiteiten in 2020 aan bij de strategische agenda's voor digitalisering die zowel de po/vo- als mbo-sector lanceerden. Het is komend jaar de uitdaging om vanuit deze agenda's tot een concrete aanpak te komen: van agenderen naar doen. In het po en vo vinden op basis van deze ambities gesprekken plaats om tot een concrete aanpak te komen. Daarbij wordt ook het bedrijfsleven betrokken. In het mbo is op basis van de strategische agenda digitalisering een programmaplan gemaakt om de ambities te realiseren. Kennisnet sluit in 2020 bij deze activiteiten aan en waar mogelijk zoeken wij daarbij de verbinding met het hoger onderwijs, door kennis te delen en gezamenlijk activiteiten uit te voeren.

Tot slot zetten we de komende periode steviger in op de ondersteuning van de coöperatie SIVON. Dit zijn besturen vanuit het po en vo die onder invloed van de toenemende complexiteit de samenwerking zoeken op het gebied van ict. Het perspectief is dat in de komende jaren Kennisnet en SIVON integreren, zodat een organisatie ontstaat die invulling kan geven aan de integrale ondersteuning van het onderwijs op het gebied van ict. In 2020 zal in nauwe betrokkenheid met de sectorraden (PO-raad, VO-raad, MBO raad) en het ministerie van OCW een besluit worden genomen over het integratieplan. Daarnaast bouwen we in 2020 verder aan het Nationale Dienstencentrum (NDC) en worden de diensten van SIVON in samenwerking verder uitgebreid.

Het jaarplan vormt de basis voor de subsidieaanvraag bij het ministerie van OCW. Op 21 maart 2019 heeft Kennisnet een wijzigingsbeschikking op de instellingssubsidie ontvangen, waarmee de instellingssubsidie wordt opgehoogd voor 2020 met € 6.720.000 ten behoeve van het programma Sterke Netwerken. Voor de uitvoering van de activiteiten beschreven in het jaarplan is in 2020 bijna € 19 miljoen beschikbaar. Activiteiten worden uitgevoerd vanuit vier samenhangende thema's en één doorsnijdend thema:

- Een doordachte inzet van ict
- Bij onderwijsbehoeften passende (digitale) leermiddelen en leeromgevingen
- Verbeteren van informatiemanagement en het gebruik van data
- Een robuuste ict-infrastructuur: betrouwbaar, veilig en toekomstgericht
- Veilig en verantwoord gebruik van gegevens en ict (doorsnijdend thema)

Daarnaast ontvangt Kennisnet additionele (project) subsidies. Deze worden beschikbaar gesteld om een specifiek (beleids)doel te bereiken. Zo is in 2019 een programma gericht op digitale ontsluiting van erfgoed voor het onderwijs van start gegaan. Hiervoor heeft Kennisnet een voor de periode 2019-2020 een subsidietoekenning van € 1 miljoen ontvangen. Daarnaast is de looptijd van het programma Samen slimmer leren met ICT verlengd tot eind 2020. In 2020 is daardoor € 100.000 beschikbaar voor specifieke activiteiten in het po, zoals communicatie of het laten uitvoeren van onderzoek ter ondersteuning van het programma Samen slimmer leren.

4.2. Investeringen

In het kader van het programma Sterke Netwerken is Kennisnet van plan om in 2020 en de jaren daarna te investeren in het Nationaal Diensten Centrum. Het Nationaal Dienstencentrum (NDC) zorgt ervoor dat alle scholen in het po en vo gebruik kunnen maken van snel en veilig internet. Het is daarmee een verzameling van

verschillende diensten die communicatie via het internet en toegang tot het internet op een veilige en betrouwbare manier mogelijk maakt. Het NDC is een essentieel onderdeel van de gehele 'keten' van externe connectiviteit die schoolbesturen ontzorgt door hen een werkende, veilige en snelle internetverbinding te bieden. Kennisnet realiseert en beheert het Nationaal Dienstencentrum voor het hele funderend onderwijs. De verwachte investering in het NDC in 2020 bedraagt € 3,3 miljoen.

4.3. Personeelsbezetting

Zoals beschreven in paragraaf 2.2.2 Personele ontwikkeling is de personele bezetting per 31 december 2019 90,2 fte. De verwachting voor 2020 is dat het aantal personeelsleden zal stijgen, voornamelijk ook samenhangend met de activiteiten in het kader van het programma Sterke Netwerken.

4.4. Omstandigheden waarvan de ontwikkeling van de baten afhankelijk is

Kennisnet is in grote mate afhankelijk van financiering door het ministerie van OCW en daarmee van de politiek. Er wordt samen met de stakeholders bekeken hoe de financiering van de geïntegreerde organisatie Kennisnet/SIVON vorm zal krijgen. Hierbij wordt nauwkeurig rekening gehouden met de fiscale en staatstechnische consequenties van de wijze van integratie en wijze van financiering.

Voor 2020 is er geen loon- en prijsindexatie geweest van de instellingssubsidie. Hierdoor moet Kennisnet in de uitvoering van haar activiteiten steeds intensiever kijken naar de betaalbaarheid van deze activiteiten binnen het kader van het beschikbare budget. Voor de toekomstige aanvragen van de instellingssubsidie zal Kennisnet bij het ministerie van OCW blijven aandringen op een loon- en prijsindexatie van het budget.

4.5. Ontwikkelingen omtrent het Coronavirus

Kennisnet is net als alle instellingen en bedrijven in Q1 van 2020 geconfronteerd met de impact en gevolgen van het Coronavirus (COVID-19). Het sluiten van de scholen per 16 maart vormt een grote uitdaging voor de schoolbesturen, schoolleiders, leerlingen en ouders. Er is ingezet op zoveel mogelijk continuering van het lesprogramma, maar dan zoveel mogelijk digitaal met begeleiding van de docent op afstand.

Voorafgaand aan de daadwerkelijke sluiting van de scholen, heeft Kennisnet zich voorbereid op een essentiële positie in de informatievoorziening met lesopafstand.nl. In overleg met o.a. de sectorraden en OCW is deze portal gekozen als de centrale plek met informatie over het inrichten van digitaal onderwijs en tevens als verwijzer naar andere partijen die scholen ondersteunen. De platforms van Kennisnet zijn opgeschaald om te kunnen voldoen aan de verwachte stijging van het gebruik. De stijging in gebruik is er m.n. bij de Entree Federatie (toegang tot digitaal leermateriaal) en Wikiwijs (gebruik open leermateriaal).

We hebben een boost gezien in het geven van digitaal onderwijs. Veel schoolbestuurders, schoolleiders en leraren zijn snel na de sluiting van de scholen gestart met het geven van onderwijs op afstand, daarbij ondersteund door diverse platforms. In deze bijzondere situatie is de vlucht voorwaarts gekozen door de meeste schoolbesturen en scholen.

Met veel stakeholders is samengewerkt om hen te ondersteunen bij het verbeteren van de positie van de leraar en de leerling thuis. Dit is o.a. gedaan door SIVON te ondersteunen bij de inkoop van devices. Het ministerie van OCW heeft hiervoor aan SIVON een subsidie ter beschikking gesteld. Verder is samen met sectorraden en uitgevers de impact bepaald op het gratis ter beschikkingstellen van licenties van digitaal lesmateriaal.

De Kennisnet medewerkers werken allen vanaf week 12 vanuit huis. Een gering aantal medewerkers is ziek geworden. Interactie vindt plaats middels digitale platforms. Leidinggevenden houden contact met hun medewerkers. HR vervult hierin een ondersteunende rol. Het MT volgt de richtlijnen van het RIVM en de regering. Vooral voor medewerkers met kinderen is het combineren van (thuis)werk, zorg en onderwijs een ingewikkeld vraagstuk, dat naar verwachting tot een daling van productiviteit zal leiden. Als onderdeel van ons business continuity management, is een crisismanagement ingericht en operationeel.

Het is nog te vroeg om exact de impact op het jaarplan 2020 te definiëren. Vooralsnog lopen ingezette projecten door. De diensten en voorzieningen in de basisinfrastructuur worden doorontwikkeld. Tevens loopt de realisatie van het Nationaal Diensten Centrum door en wordt naar verwachting de eerste klant in april aangesloten. Enige extra vertragingen is wel ontstaan omdat ook de leveranciers hinder ondervinden.

In generieke zin kan gesteld worden dat kennisontwikkeling doorgang vindt en nieuwe werkvormen en combinaties gevonden worden. Deels geldt dit ook voor kennisverspreiding, maar hier wordt de meeste hinder ondervonden door het wegvallen van congressen en andere bijeenkomsten. Kleinere bijeenkomsten vinden online doorgang.

In het scenario dat een lock down wordt afgekondigd, wijzigt nog aanvullend dat er geen fysieke leveringen meer gedaan kunnen worden. Dit zal m.n. impact hebben op de uitrol van de dienst Veilig Internet. Daarnaast bestaat het risico dat sommige leveranciers wegvallen, als gevolg van de langzaam intredende recessie, die volgens het CPB onontkoombaar is.

Jaarrekening

5. Balans Stichting Kennisnet per 31 december 2019

(na verwerking van het voorstel resultaatbestemming)

ACTIVA x €1.000	31-dec-2019	31-dec-2018
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Software derden	0	0
Totaal immateriële vaste activa	0	0
Materiële vaste activa		
Inventaris	72	56
Hardware, OCC en kantoor	242	360
Hardware NDC	158	-
Overige materiële vaste activa	32	32
Totaal materiële vaste activa	504	448
Financiële vaste activa		
Deelnemingen	13	13
Totaal financiële vaste activa	13	13
Totaal vaste activa	517	461
Vlottende activa		
Vorderingen en overlopende activa		
Debiteuren	307	15
Nog te ontvangen subsidies	483	361
Overige vorderingen	126	284
Overlopende activa	209	330
Totaal vorderingen	1.125	990
Liquide middelen	11.636	5.309
Totaal vlottende activa	12.761	6.296
TOTAAL ACTIVA	13.278	6.760

Vervolg Balans Stichting Kennisnet per 31 december 2019

PASSIVA x €1.000	31-dec-2019	31-dec-2018
Eigen vermogen		
Vrij besteedbaar vermogen		
Algemene reserve	3.065	3.065
<i>Bestemmingsreserves</i>		
Vervangingsreserve investeringen	-	21
Bestemmingsreserve Sterke Netwerken	6.616	-
<i>Totaal bestemmingsreserves</i>	<u>6.616</u>	<u>21</u>
<i>Egalisatiereserves</i>		
Egalisatiereserve instellingssubsidie OCW	1.267	1.226
<i>Totaal Egalisatiereserves</i>	<u>1.267</u>	<u>1.226</u>
Totaal vrij besteedbaar vermogen	10.948	4.312
Vastgelegd vermogen		
<i>Bestemmingsfondsen</i>		
Fonds Versterking vraagbundeling	119	141
<i>Totaal Bestemmingsfondsen</i>	<u>119</u>	<u>141</u>
Totaal vastgelegd vermogen	119	141
Totaal eigen vermogen	11.067	4.453
Vreemd vermogen		
Kortlopende schulden		
Crediteuren	391	393
Vooruitontvangen subsidies	575	555
Belastingen en premies volksverzekeringen	356	366
Schulden inzake pensioenen	1	0
Overlopende passiva	888	993
Totaal kortlopende schulden	2.211	2.307
Totaal vreemd vermogen	2.211	2.307
TOTAAL PASSIVA	13.278	6.760

6. Staat van baten en lasten Stichting Kennisnet 2019

x €1.000	Begroting 2019	Realisatie 2019	Realisatie 2018
Baten			
Subsidiebaten			
Reguliere Instellingssubsidie OCW	12.260	12.260	12.260
Aanvulling instellingssubsidie Sterke Netwerken	7.513	7.514	-
Aanvullende projectsubsidies	1.284	779	2.922
Totaal subsidiebaten	21.057	20.553	15.182
Overige baten			
Bijdragen van gelieerde partijen	951	623	813
Overige baten	31	127	143
Totaal overige baten	982	750	956
Totaal baten	22.039	21.303	16.138
Lasten			
Personele lasten	12.926	11.805	12.110
Uitbestede diensten	887	554	909
Afschrijvingen	722	196	243
Huisvestingslasten	600	641	610
Automatiseringslasten	2.574	848	886
Communicatielasten	447	246	486
Onderzoekslasten	308	211	389
Stimuleringsbijdragen	47	6	173
Overige lasten	201	180	181
Totaal lasten	18.712	14.687	15.987
Saldo baten en lasten	3.327	6.616	151
Saldo financiële baten en lasten	-	- 2	- 1
Resultaat uit deelneming	-	-	-
SALDO STAAT VAN BATEN EN LASTEN	3.327	6.614	150
Mutatie algemene reserve	-	-	- 5
Mutatie bestemmingsfondsen	-	- 22	141
Mutatie bestemmingsreserve Sterke Netwerken	3.349	6.616	-
Mutatie vervangingsreserve investeringen	- 22	- 21	- 47
Mutatie egaliseringsreserve instellingssubsidie OCW	-	41	61
Totaal mutaties eigen vermogen	3.327	6.614	150
ONVERDEELD	-	-	-

7. Kasstroomoverzicht Stichting Kennisnet 2019

x €1.000	2019	2018
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Saldo baten en lasten	6.616	151
Afschrijvingen	196	243
	6.812	394
Mutaties werkkapitaal		
Vorderingen	- 135	- 410
Kortlopende schulden	- 96	- 71
	- 231	-481
Kasstroom uit operationele activiteiten	6.581	- 87
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings immateriële vaste activa	-	-
Investerings materiële vaste activa	- 252	- 62
Desinvesteringen materiële vaste activa	-	3
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	- 252	-59
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Financiële baten en lasten	-2	-4
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	- 2	- 4
Mutaties liquide middelen	6.327	- 150
Beginstand liquide middelen	5.309	5.459
Mutatie liquide middelen	6.327	- 150
EINDSTAND LIQUIDE MIDDELEN	11.636	5.309

8. Toelichting

8.1. Algemeen

In dit hoofdstuk vindt u een overzicht van de door Stichting Kennisnet ("Kennisnet") gehanteerde grondslagen in de jaarrekening. Op deze jaarrekening zijn van toepassing de verantwoordingseisen zoals verwoord in de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS. Dit betekent dat Burgerlijk Wetboek 2, Titel 9 en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving worden toegepast, waaronder specifiek Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven. De belangrijkste bron van inkomsten voor Kennisnet betreft de subsidies van het ministerie van OCW. De grootste daarvan betreft de instellingssubsidie. In 2019 heeft Kennisnet een subsidiebeschikking ontvangen voor het jaar 2019 van €19.773.000. Dit betreft de reguliere instellingssubsidie van € 12.260.000 en een ophoging van de instellingssubsidie met € 7.513.000 in het kader van het programma Sterke Netwerken. Het programma Sterke Netwerken is een samenwerkingsprogramma met Coöperatie SIVON. In dit programma wordt de samenwerking van schoolbesturen bevordert. Daarnaast bouwt Kennisnet in het programma Sterke Netwerken aan het Nationaal Diensten Centrum (NDC), om te zorgen voor veilig internet verkeer van en naar scholen.

Kennisnet is gevestigd te Zoetermeer en ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 27244834.

8.2. Grondslagen voor de activa en passiva

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen reële waarde.

8.2.1. Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen kostprijs. Op de immateriële vaste activa wordt lineair afgeschreven op basis van de verwachte economische levensduur van 3 jaar.

8.2.2. Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen kostprijs of lagere marktwaarde/opbrengstwaarde. Op de materiële vaste activa wordt lineair afgeschreven op basis van de geschatte gebruiksduur. De afschrijvingstermijn voor de inventaris en voor verbouwingen is 5 jaar.

De afschrijvingstermijn voor computerapparatuur was gesteld op 3 of 4 jaar, afhankelijk van het soort activum. Per 13 december 2016 is de afschrijvingstermijn voor computerapparatuur gesteld op 4 jaar.

Bij investeringen gedurende het jaar wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Financiële vaste activa

De post financiële vaste activa betreft de 100% deelneming in Kennisnetdiensten B.V. te Zoetermeer. De deelneming is gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs minus benodigde voorziening voor oninbaarheid.

Subsidievorderingen worden opgenomen indien ten laste van de betreffende toekenning lasten zijn gerealiseerd, maar nog geen aanvullende subsidiegelden zijn ontvangen. Reeds toegekende, maar nog niet ontvangen subsidies zijn verantwoord als niet in de balans opgenomen rechten.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kasmiddelen, banktegoeden en deposito's met een looptijd van 12 maanden of korter en zijn gewaardeerd op nominale waarde.

Algemene Reserve

De algemene reserve is opgebouwd uit exploitatieoverschotten, die met toestemming van het ministerie van OCW zijn toegevoegd aan de algemene reserve. Het ministerie van OCW heeft een maximum verbonden aan de omvang van de algemene reserve van 25% van de jaarlijkse toegekende instellingssubsidie.

Bestemmingsreserves

In de bestemmingsreserves worden bedragen uit het resultaat opgenomen waaraan een specifieke bestemming is gegeven. Kennisnet kent de volgende bestemmingsreserves:

Vervangingsreserve investeringen

Voor het doen van investeringen mocht Kennisnet een positief resultaat aanwenden voor reserveringen om in latere jaren over middelen te beschikken teneinde investeringen te kunnen plegen. De hoogte van de reservering is gemaximeerd op de hoogte van de afschrijvingen in enig boekjaar.

Bestemmingsreserve Sterke Netwerken

Het niet gebruikte deel van aanvulling op de instellingssubsidie voor Sterke Netwerken, mag toegevoegd worden aan een bestemmingsreserve. De bestemmingsreserve is bedoeld om verschuivingen tussen de jaren mogelijk te maken voor het programma Sterke Netwerken in de periode 2019-2023.

Egalisatiereserves

In overeenstemming met artikel 8.7 van de Kaderregeling OCW, SZW en VWS mag Kennisnet een egalisatiereserve vormen bij een positief resultaat. De egalisatiereserve bedraagt tenminste € 0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie. De egalisatiereserve wordt in een boekjaar uitsluitend besteed aan activiteiten waarvoor de instellingssubsidie in dat boekjaar is verleend en die niet kunnen worden bekostigd vanuit de instellingssubsidie van dat boekjaar.

Bestemmingsfondsen

In de bestemmingsfondsen worden bedragen opgenomen waaraan de minister van OCW een specifieke bestemming heeft gegeven.

Schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen reële waarde en geamortiseerde kostprijs.

8.3. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Subsidies

De jaarrekening bevat zowel de instellingssubsidie (bestaande uit de reguliere instellingssubsidie en de aanvulling voor het programma Sterke Netwerken) als inkomsten uit aanvullende projectsubsidies.

Reguliere instellingssubsidie

Subsidie-inkomsten uit de instellingssubsidie worden verantwoord als baten in het jaar waarvoor deze zijn toegekend.

Aanvulling op de instellingssubsidie ten behoeve van het programma Sterke Netwerken

De instellingssubsidie wordt voor de periode van 2019-2023 opgehoogd met een aanvulling van het programma Sterke Netwerken. De subsidieontvangsten worden verantwoordt als baten.

Aanvullende projectsubsidies

Aanvullende projectsubsidies worden verantwoord als baten voor zover ten laste van de betreffende toekenning lasten zijn gerealiseerd. Deze lasten betreffen zowel de direct toe te rekenen (personeels)lasten als de overheadkosten, voor zover toegestaan in de toekenning.

Bijdragen van gelieerde partijen

Bijdragen van gelieerde partijen worden verantwoord voor zover er ten opzichte van die bijdrage lasten zijn gerealiseerd. Niet bestede bedragen worden verantwoord onder de kortlopende schulden.

Stimuleringsbijdragen

De stimuleringsbijdragen betreffen bijdragen aan projecten binnen diverse regelingen. Er zijn verschillende regelingen om vernieuwende projecten voor het onderwijsveld te stimuleren. Deze regelingen worden voor rekening en risico van Kennisnet uitgevoerd.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten worden verantwoord in de periode waarop deze betrekking hebben. Verliezen worden verantwoord in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Doorbelaste kosten

Bij de aanvullende gefinancierde projecten worden kosten doorbelast. Deze kosten betreffen zowel de direct toe te rekenen personeelslasten als de overheadkosten. Dit geldt echter alleen indien dit bij de aanvraag van de subsidie is meegenomen.

8.4. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode.

8.5. Toelichting balans per post

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa betreffen een onbeperkte licentie op TopBraid EVN software van TopQuadrant. Deze tool is noodzakelijk om de standaarden in de onderwijsketen te beheren en te ontwikkelen. In 2019 zijn er geen investeringen in immateriële vaste activa geweest. De software is volledig afgeschreven, maar wel in gebruik. Het verloop van de immateriële vaste activa staat in onderstaande tabel weergegeven.

x €1.000	Totaal 2019	Totaal 2018
Aanschafwaarde	84	84
Cumulatieve afschrijving	-84	-65
Openingsbalans	-	19
Afschrijvingen	-	-19
Saldo mutaties	-	-19
Aanschafwaarde	84	84
Cumulatieve afschrijving	-84	-84
EINDBALANS	-	-

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa staat in onderstaande tabel weergegeven. De investeringen betreffen voornamelijk de aanschaf van hardware activa voor het Nationaal Diensten Centrum (NDC), inventaris voor de inrichting van de 3^e etage en aanschaf van laptops en toebehoren.

In het najaar van 2019 is gestart met de bouw van het NDC door de leverancier Axians. De oplevering en ingebruikname hiervan wordt verwacht in het voorjaar van 2020. Na oplevering en ingebruikname zal gestart worden met de afschrijving van het NDC. De afschrijvingstermijn is gesteld op 4 jaar, overeenkomstig de andere Hardware van Kennisnet.

De materiële vaste activa kunnen als volgt worden gespecificeerd.

x €1.000	Inventaris	Hardware, Hardware OCC en kantoor	Hardware NDC*	Overige activa	Totaal 2019	Totaal 2018
Aanschafwaarde	623	2.305	-	1.149	4.077	4.203
Cumulatieve afschrijving	-567	-1.945	-	-1.117	-3.629	-3.590
Openingsbalans	56	360	-	32	448	613
Investerings	44	33	158	17	252	62
Aanschafwaarde desinvesteringen	-	-1.004	-	-	-1.004	-187
Cum. afschrijving desinvesteringen	-	1.004	-	-	1.004	187
Afschrijvingen	-28	-151	-	-17	-196	-227
Saldo mutaties	16	-118	158	-	56	-165
Aanschafwaarde	667	1.334	158	1.166	3.325	4.077
Cumulatieve afschrijving	-595	-1.092	-	-1.134	-2.821	-3.629
EINDBALANS	72	242	158	32	504	448

* Nationaal Diensten Centrum - Materiële vaste activa in aanbouw, nog niet in gebruik genomen

Financiële vaste activa

De post financiële vaste activa bestaat uit de deelneming in Kennisnetdiensten B.V., gevestigd te Zoetermeer. Op 27 maart 2003 heeft Kennisnet deze onderneming opgericht, met de bedoeling de Entree activiteiten in deze onderneming onder te brengen. Echter aangezien het ministerie van OCW de dienst Entree tot de publieke taken van Kennisnet rekent, dienen de Entree activiteiten te worden geëxploiteerd in Stichting Kennisnet. Kennisnetdiensten B.V. heeft gedurende 2019 geen activiteiten geëxploiteerd. Het verloop van deze deelneming is als volgt:

x €1.000	2019	2018
Openingsbalans	13	13
Investerings	-	-
Resultaat deelneming	-	-
EINDBALANS	13	13

Vorderingen en overlopende activa

Debiteuren

De debiteuren bestaan volledig uit handelsdebiteuren. Er is geen noodzaak tot het opnemen van een voorziening wegens oninbaarheid. De stijging van de debiteuren van € 15.000 ultimo 2018 naar € 307.000 in 2019 komt voornamelijk door de einddeclaratie van het project OSR/VVA richting saMBO-ICT aan het einde van 2019.

Nog te ontvangen subsidies

De post "Nog te ontvangen subsidiegelden" betreft een vordering van reeds uitgegeven gelden voor de subsidie "Slimmer leren met ict". Een nadere toelichting op de subsidies wordt gegeven bij de vooruitontvangen subsidies.

Overige vorderingen

De overige vorderingen betreffen nog te declareren bedragen en kan als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	31-12-2019	31-12-2018
Doorontwikkeling Vensters	88	109
Doorontwikkeling Dashboard Passend Onderwijs	-	9
OSR/VVA	-	136
Overige te declareren bedragen	38	30
TOTAAL	126	284

De daling betreft voornamelijk het project OSR/VVA, welke eind 2019 is gedeclareerd bij saMBO-ICT.

Overlopende activa

De overlopende activa van €209.000 (2018: €330.000) hebben betrekking op vooruitbetaalde kosten en vooruitontvangen facturen.

Liquide middelen

x €1.000	31-12-2019	31-12-2018
Kasgelden	-	-
Rekening courant bank ING Bank N.V.	81	284
Rekening courant bank Rabobank	-	-
Deposito's ING Bank N.V.	7.758	1.227
Deposito's Rabobank	3.797	3.798
TOTAAL	11.636	5.309

De stijging van de liquide middelen is vooral gelegen in de reeds ontvangen deel van de instellingssubsidie voor Sterke Netwerken, welke nog niet volledig besteed is, maar opgenomen in de bestemmingsreserve Sterke Netwerken.

De liquide middelen zijn vrij opneembaar.

Vrij besteedbaar vermogen

Algemene reserve

De algemene reserve staat ter beschikking van Kennisnet. Volgens de subsidiebeschikking van het Ministerie van OCW zal zij in principe een algemene reserve die uitkomt boven 25% van de jaarlijks toegekende instellingssubsidie terugvorderen dan wel verrekenen met toekomstige subsidies. Per 1 januari 2017 is de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS van kracht geworden. In deze kaderregeling is opgenomen dat het financiële resultaat van een instellingssubsidie alleen nog mag worden toegevoegd aan een egalisatiereserve of een specifiek door de minister aangewezen bestemmingsreserve. Hierdoor is het niet meer mogelijk om vanuit de instellingssubsidie toevoegingen te doen aan de Algemene reserve.

Het verloop van de algemene reserve is als volgt weer te geven:

x €1.000	2019	2018
Openingsbalans	3.065	3.070
Ottrekking	-	-5
EINDBALANS	3.065	3.065

Bestemmingsreserves

x €1.000	Vervangingsreserve investeringen	Sterke Netwerken	2019	2018
Openingsbalans	21	-	21	68
Mutatie reserve	-21	6.616	6.595	-47
EINDBALANS	0	6.616	6.616	21

Vervangingsreserve investeringen

Aan de vervangingsreserve investeringen werd vanuit de resultaatbestemming gedoteerd voor het bedrag van de afschrijvingskosten en diende ter dekking van toekomstige investeringen. Vanaf het boekjaar 2004 heeft er geen verdere toevoeging aan deze reserve plaatsgevonden.

De onttrekking vindt plaats ter dekking van de afschrijvingen op vervangingsinvesteringen. Gedurende 2019 is er voor €21.000 (2018: €47.000) onttrokken ter dekking van afschrijvingen op de vervangingsinvesteringen en de bestemmingsreserve is daarmee afgesloten.

Bestemmingsreserve Sterke Netwerken

Het niet gebruikte deel van de ophoging van de instellingssubsidie voor het programma Sterke Netwerken, is toegevoegd aan een bestemmingsreserve. De bestemmingsreserve is bedoeld om verschuivingen tussen de jaren mogelijk te maken voor het programma Sterke Netwerken in de periode 2019-2023. Het nog niet gerealiseerde deel van €6.616.000 is toegevoegd aan de reserve per jaareinde.

Egalisatiereserve instellingssubsidie OCW

In overeenstemming met artikel 8.7 van de Kaderregeling OCW, SZW en VWS mag Kennisnet een egalisatiereserve vormen bij een positief resultaat. De egalisatiereserve bedraagt tenminste €0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie. Voor 2019 bedraagt de maximale egalisatiereserve €1.977.300.

Het verloop van de egalisatiereserves is als volgt:

x €1.000	2019	2018
Openingsbalans	1.226	1.165
Toevoeging vanuit het resultaat	41	61
Aanwending reserve	-	-
EINDBALANS	1.267	1.226

Vastgelegd vermogen

Bestemmingsfondsen

Het verloop van de bestemmingsfondsen is als volgt:

x €1.000	2019	2018
Openingsbalans	141	-
Toevoeging Fondsen	-	141
Onttrekking fondsen	-22	-
EINDBALANS	119	141

De post bestemmingsfondsen bestaat uit het bestemmingsfonds "Versterking vraagbundeling" en is met instemming van de minister van OCW gevormd. Doel van dit bestemmingsfonds is extra inzet mogelijk maken om kleine besturen te laten aanhaken bij vraagbundelingsinitiatieven.

Kortlopende schulden

Crediteuren

De crediteurenstand van €391.000 (2018: 393.000) betreft het door Kennisnet genoten leverancierskrediet per 31 december 2019. De stand ligt nagenoeg gelijk met voorgaand jaar.

Vooruitontvangen subsidies

De post vooruitontvangen subsidies ad €575.000 betreft vooruitontvangen lopende subsidieprojecten en een terugbetaalverplichting voor de restant subsidiegelden van afgeronde projecten. De bestedingen op de aanvullend gefinancierde projecten worden via separate verantwoordingen gerapporteerd aan de subsidieverstrekker(s).

Het verloop van de post kan als volgt per project worden weergegeven:

	Saldo 31-12-2018	Ontvangen 2019	Terugbetaling 2019	Besteed 2019	Saldo 31-12-2019
x €1.000					
Slimmer leren met ICT	-361	-	-	-122	-483
Overbrugging actieplan connectiviteit	277	-	-	-206	71
Randvoorwaarden in de keten	205	-	-	-205	0
Community of Practice MBO	54	120	-	-74	100
Erfgoed	-	540	-	-141	399
Mediawijzer	19	-	-19	-	-
Ketenactiviteiten PO 2019/2020	-	24	-	-22	2
Ketenactiviteiten VO/MBO 2019/2020	-	12	-	-9	3
TOTAAL SUBSIDIES	194	696	-19	-779	92
Nog te ontvangen subsidies	361	-	-	-	483
TOTAAL VOORUITONTVANGEN SUBSIDIES	555				575

De post vooruitontvangen subsidies kan verder als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	31-12-2019	31-12-2018
Vooruitontvangen lopende subsidieprojecten	504	536
Terugbetaalverplichting afgeronde projecten	71	19
TOTAAL	575	555

De terugbetaalverplichting afgeronde projecten kan als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	31-12-2019	31-12-2018
Mediawijsheld	-	19
Overbrugging actieplan connectiviteit	71	-
Randvoorwaarden in de keten	-	-
TOTAAL	71	19

Belastingen en premies sociale verzekeringen

De belastingen en premies betreffen de te betalen loonbelasting en omzetbelasting.

Schulden inzake pensioenen

Er zijn geen significante schulden inzake pensioenen.

Overlopende passiva

De overlopende passiva betreffen nog niet ontvangen nota's voor prestaties geleverd vóór 31 december 2019 alsmede een reservering voor vakantiegeld en niet opgenomen vakantiedagen. De post overlopende passiva is als volgt opgebouwd:

x €1.000	31-12-2019	31-12-2018
Reservering vakantiegeld	262	290
Reservering vakantiedagen	168	170
R/C Kennisnetdiensten B.V.	13	13
Nog te ontvangen facturen	429	508
Overige overlopende passiva	16	12
TOTAAL	888	993

8.6. Toelichting staat van baten en lasten per post

Subsidie inkomsten

x €1.000	2019	2018
Reguliere Instellingssubsidie OCW	12.260	12.260
Aanvulling instellingssubsidie Sterke Netwerken	7.514	-
Totale instellingssubsidie	19.774	12.260
Bestede aanvullende subsidies		
Overbrugging actieplan connectiviteit	206	1.170
Randvoorwaarden in de keten	205	548
Slimmer leren met ICT	122	1.126
Erfgoed	141	-
Community of Practice MBO	74	26
Ketenactiviteiten PO 2019/2020	22	-
Ketenactiviteiten VO/MBO 2019/2020	9	-
Mediawijzer.net	-	52
Totaal aanvullende subsidies	779	2.922
TOTAAL SUBSIDIEBATEN	20.553	15.182

Reguliere instellingssubsidie (Begroot € 12.260k)

Voor 2019 is een subsidiebeschikking voor de instellingssubsidie OCW ontvangen van € 19.773.000, waarvan € 12.260.000 voor de reguliere instellingssubsidie. De realisatie van de kosten binnen de reguliere instellingssubsidie activiteiten in 2019 liggen lager dan de subsidiebeschikking (zie voor meer details de afzonderlijke kostenposten). Gedurende het jaar is nog wel gestart met intensiveringen op diverse terreinen voor de oorspronkelijke instellingssubsidie. Echter doordat onvoldoende (gekwificeerde) capaciteit betrokken kon worden vanuit de markt, konden niet alle intensiveringen in 2019 voltooid worden. De beperkte onderbesteding is toegevoegd aan de egalisatiereserve.

Aanvulling Sterke Netwerken (Begroot € 7.513k)

In april 2019 heeft het Ministerie van OCW de instellingssubsidie voor 2019 verhoogd met € 7.513.000 voor het meerjarig programma 'Sterke Netwerken'. Voor het project Sterke Netwerken is er een onderbesteding in 2019 doordat de bouw van het Nationaal Diensten Centrum minder snel is gegaan, dan vooraf ingeschat en mede doordat sommige vacatures door de vertraging van de bouw nog niet zijn uitgezet, en sommige vacatures nog niet zijn ingevuld gedurende 2019. Met toestemming van de minister van OCW is de onderbesteding van Sterke Netwerken toegevoegd aan een bestemmingsreserve.

Aanvullende projectsubsidies (Begroot € 1.284k)

De aanvullende projectsubsidies betreffen subsidies die zijn toegekend naast de instellingssubsidie voor specifieke projecten. Het begrotingsverschil van € 505.000 kan als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	Begroot	Realisatie	Verschil
Slimmer leren met ICT	130	122	-8
Overbrugging actieplan connectiviteit	277	206	-71
Randvoorwaarden in de keten	205	205	-
Community of Practice	174	74	-100
Erfgoed	498	141	-357
Keten PO	0	22	22
Keten VO/MBO	0	9	9
TOTAAL	1.284	779	505

Slimmer leren met ICT

Het programma Slimmer leren met ICT was voor 2019 oorspronkelijk begroot op € 130.000. Slimmer leren met ICT bestaat uit de programmalijnen Kennis en advies, Innovatie en Schoolondersteuning PO. De beperkte achterstand ligt voornamelijk in de programmalijn Kennis en advies, waarbij een aantal activiteiten op een andere manier vorm hebben gekregen en/of in overleg met de PO-Raad en het ministerie van OCW zijn doorgeschoven naar 2020.

Het programma is verlengd naar eind 2020, om de afrondende werkzaamheden mogelijk te maken.

Overbrugging actieplan connectiviteit

De overbruggingssubsidie voor het actieplan connectiviteit was bedoeld om de activiteiten in het kader van het Nationaal Dienstencentrum en Vraagbundeling door te kunnen laten lopen, terwijl goedkeuring voor het overall plan en de subsidieaanvragen van SIVON en Kennisnet voor de komende 5 jaar werden opgehaald gedurende 2019. Voor 2019 was het project nog verlengd t/m 28 februari 2019, met een begroting van € 277.000. De uiteindelijke realisatie bedraagt € 206.000. De onderbesteding is per jaareinde opgenomen als terugbetaalverplichting, waarvoor Kennisnet in december 2019 een vaststelling heeft ontvangen. De schuld is terugbetaald begin 2020.

Randvoorwaarden in de keten

Randvoorwaarden in de Keten bestaat uit de programmalijnen Opschaling ketenvraagstukken en de implementatie nummervoorziening en betreft een verlenging vanuit 2018.

De activiteiten zijn per eind 2019 verricht. In 2020 zullen we een eindverantwoording opstellen en delen met het Ministerie van OCW vergezeld van een controleverklaring en een rapport van feitelijke bevindingen.

Community of Practice

De Community of Practice heeft als scope community building, vraagarticulatie, kennisuitwisseling en -ontwikkeling en professionele ontwikkeling. Met de Community wordt een kennisinfrastructuur van, voor en met mbo-professionals tot stand gebracht waarin docenten en leidinggevenden geïnspireerd en geholpen worden hun vragen te stellen, ervaringen te delen, kennis op te halen en samen te werken aan toekomstgericht mbo-onderwijs met en over ict.

In het programma is bij de deelnemende instellingen minder behoefte aan financiële ondersteuning bij projecten dan vooraf verwacht. Hierdoor wordt er fors minder besteed dan begroot. Op 5 november 2019 is er een verzoek gedaan tot verlenging van de subsidie naar eind 2020, welke op 26 maart 2020 is goedgekeurd.

Erfgoed

Het programma Erfgoed is een intensivering van de digitale ontsluiting erfgoed voor het onderwijs. Het programmaplan richt zich op de ontwikkeling van een stelsel van gemeenschappelijke, landelijke voorzieningen diensten die de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitaal erfgoed bevorderen. Dit om gezamenlijk meer maatschappelijke waarde van het digitale erfgoed te creëren en een betere toegang en breder gebruik van het Erfgoed.

Het project zit in de overgang van fase verbinden naar uitvoering. De onderbesteding wordt enerzijds veroorzaakt doordat de inhuur van Architecten (personele lasten extern) is uitgesteld en anderzijds de werkzaamheden van de ontwikkelaars zijn doorgeschoven naar 2020. Het project loopt door in 2020.

Ketenactiviteiten PO 2019/2020

Het doel van het project is het aanjagen van innovatie in de leermiddelenketen in het primair onderwijs op het gebied van privacy, uitwisseling leerresultaten en catalogusinformatie. De subsidie is eind december verleend voor een periode van 1 oktober 2019 tot en met 31 oktober 2020 ter hoogte van € 122.064. Doordat de beschikking in december 2019 is ontvangen, is er nog geen begroting voor 2019 vastgesteld.

Ketenactiviteiten VO/MBO 2019/2020

Het doel van het project is het aanjagen van innovatie in de leermiddelenketen in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs op het gebied van privacy, uitwisseling leerresultaten en catalogusinformatie. De subsidie is eind december verleend voor een periode van 1 oktober 2019 tot en met 31 oktober 2020 ter hoogte van € 59.787. Doordat de beschikking in december 2019 is ontvangen, is er nog geen begroting voor 2019 vastgesteld.

Overige baten

Bijdragen van gelieerde partijen (Begroot € 951k)

De bijdragen van gelieerde partijen betreffen ontvangen bijdragen voor activiteiten die Kennisnet samen met deze samenwerkingspartners heeft verricht en kunnen als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	Begroot	2019	2018
Bijdrage PO-Raad en VO-raad in doorontwikkeling Vensters	503	448	487
Bijdrage saMBO-ICT/VO-raad OSR/VVA	413	161	136
Bijdrage VO-Raad/PO-Raad Doorontwikkeling BRON	35	14	43
Bijdrage VO-Raad in Schoolondersteuning VO	-	-	80
Bijdrage VO-Raad Dashboard Passend Onderwijs	-	-	67
TOTAAL	951	623	813

De PO-Raad en VO-raad hebben net als in 2018 een bijdrage gedaan aan de out-of-pocket kosten voor ontwikkeling van de dienst Vensters. Deze bijdrage was vooraf begroot op € 503.000. De uiteindelijke realisatie van € 448.000 ligt lager door minder inzet van externe ontwikkelcapaciteit.

In 2018 is gestart met een samenwerking met saMBO-ICT en de VO-raad voor de ontwikkeling van een OnderwijsServiceRegister (OSR) en de Voorziening Vroegtijdig Aanmelden mbo (VVA). Veel van de activiteiten OSR/VVA hebben al plaatsgevonden in het laatste kwartaal van 2018, waardoor de realisatie in 2019 onder de begroting ligt.

Kennisnet is de samenwerking aangegaan met de VO-raad en de PO-Raad voor de implementatieondersteuning doorontwikkeling BRON. Kennisnet ontvangt hiervoor een bijdrage van de raden voor de inzet van de projectleider. Gedurende het jaar is er minder inzet noodzakelijk gebleken en in overleg met de raden is minder gefactureerd.

Overige baten (Begroot € 31k)

De overige baten kunnen als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	Begroot	2019	2018
Opbrengsten SIVON	-	102	11
Opbrengsten conferenties	10	14	49
Overige opbrengsten	21	11	16
Bijdrage NRO programmatische samenwerking onderzoek	-	-	67
TOTAAL	31	127	143

De opbrengsten voor SIVON bestaat voor €64.000 aan collegiale uitleen van medewerkers van Kennisnet aan SIVON, daarnaast is er gedurende 2019 voor €38.000 aan administratieve werkzaamheden doorbelast voor het voeren van de administratie van SIVON.

De opbrengsten conferenties betreft de bijdragen van deelnemers voor het congres OnderwijsInzicht en het congres IBP.

De overige opbrengsten betreffen met name de opbrengsten in het kader van het beschikbaar stellen van kwalificatiedossiers voor SBB.

Personele lasten (Begroot €12.926k)

De personele lasten liggen €1.121.000 onder de begroting. Dit kan als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	Begroot	Realisatie	Verschil
Personele lasten intern personeel	9.852	8.493	- 1.359
Personele lasten extern personeel	3.074	3.312	238
TOTAAL	12.926	11.805	- 1.121

De personele lasten personeel in loondienst liggen ten opzichte van de begroting €1.359.000 lager (-13,8%). Het gemiddeld aantal fte ligt met 89,8 13,1% onder het begrote aantal fte van 103,3. De gemiddelde kosten per fte liggen 4,3% hoger. Het lager gemiddeld aantal fte betreft het later kunnen invullen van vacatures door krapte op de arbeidsmarkt en vertraging in voor het invullen van vacatures voor Sterke Netwerken.

De inzet van extern personeel ligt €238.000 boven de begroting, voornamelijk door extra inzet van externe ontwikkelaars en tijdelijke externe inzet op (lang) openstaande vacatures.

De personele lasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	2019	2018
Lonen en salarissen	5.916	6.129
Sociale lasten	954	978
Pensioenlasten	738	750
Overige personele lasten	886	825
Uitzendkrachten	38	27
Inhuur externen	3.273	3.401
TOTAAL	11.805	12.110

De daling van de totale personele lasten van €305.000 bestaat uit een daling van de interne personeelslast met €188.000 (-2,2%) en een daling van de inzet van extern personeel met €117.000 (-3,4%).

Ten aanzien van het interne personeel bestond het personeelsbestand gemiddeld over 2019 uit 89,8 fte (2018: 93,2 fte), een daling van 3,6%. De gemiddelde kosten per fte zijn gestegen met 1,6% ten opzichte van 2018, voornamelijk door hogere salarissen en hoger pensioenlasten.

De lagere inzet van extern personeel ten opzichte van 2018 ligt voornamelijk in minder inzet van extern personeel op aanvullend gefinancierde projecten. In 2018 is vooral veel externe inzet geweest op de subsidie Connectiviteit, Nummervoorziening en op Slimmer leren met ICT.

De pensioenregeling van Kennisnet is een beschikbaar premiestelsel. Kennisnet is niet aansprakelijk voor enige tekorten bij het pensioenfonds.

Uitbestede diensten (Begroot €887k)

De realisatie bij de uitbestede diensten van € 554.000 ligt € 333.000 onder de begroting, voor namelijk door minder ontwikkelkosten voor de dienst Entree en minder kosten voor kennisontwikkeling en -verspreiding en minder kosten voor leermiddelen.

Er is meer gewerkt met externe ontwikkelaars, dan dat ontwikkelwerk als dienst wordt ingekocht. Daarom is er een verschuiving tussen uitbestede diensten en inhuur extern personeel.

De post uitbestede diensten kan als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	2019	2018
Content- en redactiewerk	95	153
Projectwerkzaamheden	141	289
Advieskosten	60	144
Workshops/trainingen	8	24
Overige uitbestede diensten	250	299
TOTAAL	554	909

In 2019 zijn de kosten lager dan in 2018. We zien op elke activiteit binnen de uitbestede diensten lagere kosten, voornamelijk binnen de projectwerkzaamheden en advieskosten. De projectwerkzaamheden zijn gedaald doordat er in 2018 projectkosten zijn gemaakt voor Edurep en in 2019 niet, daarnaast is er in 2019 bewust gekozen om geen nearshore (externe) ontwikkeling in te huren voor Entree Federatie. In 2018 waren er advieskosten voor de inzet van een redacteur voor Trendrapporten, deze waren er in 2019 niet.

Afschrijvingen (Begroot €722k)

De afschrijvingen hebben betrekking op de immateriële en materiële vaste activa. De netto afschrijvingskosten van € 526.000 liggen onder begroting doordat de investeringen in het Nationaal Diensten Centrum zijn vertraagd, een daarom pas in volgend jaar zullen worden afgeschreven.

De netto afschrijvingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	2019	2018
Afschrijving immateriële vaste activa	-	19
Afschrijving materiële activa	196	227
Resultaat verkoop vaste activa	-	-3
TOTAAL	196	243

Huisvestingslasten (Begroot €600k)

Deze lasten hebben betrekking op de huisvesting van Kennisnet. De huisvestingslasten liggen boven de begroting, voornamelijk door de inrichting van de 3^e verdieping van de locatie in Zoetermeer, alsmede door een stijging van de huisvestingslasten voor de locatie in Utrecht.

De huisvestingslasten worden als volgt gespecificeerd:

x €1.000	2019	2018
Huur	380	386
Beveiligingskosten	46	43
Onderhoud gebouw & inventaris	1	1
Schoonmaakkosten	69	66
Verzekeringen	31	35
Overige huisvestingslasten	114	79
TOTAAL	641	610

Automatiseringslasten (Begroot €2.574k)

Deze lasten hebben vrijwel volledig te maken met onderhoud en beheer van de portalsite(s) en de Onderwijs Community Cloud (OCC) van Kennisnet en de kosten voor interne automatisering. Doordat er meer diensten in eigen beheer zijn genomen, zijn er minder externe beheerskosten en liggen de kosten lager dan voorgaand jaar. De automatiseringslasten liggen € 1.726.000 onder de begroting, voornamelijk doordat het Nationaal Diensten Centrum in 2020 pas zal worden opgeleverd.

x €1.000	2019	2018
Hardwarekosten	47	49
Licentie en overige softwarekosten	287	285
Functioneel beheer kosten	13	15
Technisch beheer kosten	501	537
Overige automatiseringslasten	-	-
TOTAAL	848	886

Communicatielasten (Begroot €447k)

Deze lasten betreffen voornamelijk lasten van zaalhuur, grafisch ontwerp en beurskosten. De realisatie van € 246.000 ligt € 201.000 onder de begroting, voornamelijk door minder grafisch ontwerp, dan vooraf was begroot, doordat er in 2019 geen grote publicaties zijn uitgebracht.

x €1.000	2019	2018
Zaalhuur, congres, seminar, symposia	121	173
Drukwerk en fotografie	33	34
Grafisch ontwerp en opmaakkosten	40	217
Beurskosten	18	37
Overige communicatielasten	34	25
TOTAAL	246	486

De lagere kosten voor zaalhuur, congres en seminar hebben te maken met geen organisatie van de leerwerkdagen voor Slimmer Leren die wel in 2018 plaats vond. De lagere kosten voor Grafisch ontwerp en opmaakkosten betreffen de eenmalige kosten in voorgaand jaar voor de opmaak van het technologiekompas en diverse publicaties binnen Slimmer leren met ICT.

Onderzoekslasten (Begroot €308k)

De onderzoekslasten over 2019 bedragen €211.000 (2018: €389.000) en liggen daarmee €97.000 onder het begrote niveau, voornamelijk doordat het onderzoek naar digitale vaardigheden van leraren en dataverzameling en terugkoppeling tool 'Weet waar je staat' lager zijn uitgevallen dan begroot, mede door afronding in 2020. De daling ten opzichte van voorgaand jaar is vooral door minder onderzoekskosten voor de digitale geletterdheid.

Stimuleringsbijdragen (Begroot €47k)

De stimuleringsbijdragen betreffen voornamelijk bijdragen aan het project Community of Practice project, waarvan de realisatie €40.000 lager is dan vooraf ingeschat. In het programma is bij de deelnemende instellingen minder behoefte aan financiële ondersteuning bij projecten dan vooraf verwacht.

In 2018 waren er hoge stimuleringsbijdragen voor het project Slimmer Leren met ICT (de versnellingsvragen). Deze lopen niet meer in 2020.

Overige lasten (Begroot €201k)

De overige lasten liggen onder de begroting en kunnen als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	2019	2018
Kantoorkosten	141	147
Telefoonkosten	29	29
Overige lasten	10	5
TOTAAL	180	181

De kosten liggen nagenoeg gelijk aan voorgaand jaar. De overige materiële lasten liggen lager dan begroot door minder kosten voor het project Erfgoed.

Saldo financiële baten en lasten (Begroot €nihil)

De financiële baten en lasten zijn zeer beperkt door de lage rentestanden.

x €1.000	2019	2018
Rentebaten en overige financieringsbaten	-	-
Rentelasten en overige financieringslasten	-2	-1
TOTAAL	-2	-1

8.7. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen rechten

Kennisnet heeft in december 2019 een subsidiebeschikking ontvangen voor de instellingssubsidie 2020 voor een bedrag van €18.980.956. Dit is inclusief €6.720.956 ten behoeve van het programma Sterke Netwerken.

Daarnaast heeft Kennisnet aanvullende subsidietoekenningen die niet in de balans zijn opgenomen. De toegezegde, doch nog niet ontvangen aanvullende projectsubsidies zijn als volgt te specificeren:

x €1.000	Toegezegd	Ontvangen	Saldo	Reeds op balans blijvend recht	Niet uit de balans
Slimmer leren met ICT	3.024	2.419	605	483	122
Erfgoed	1.083	540	543	-	543
Ketenactiviteiten PO 2019/2020	122	24	98	-	98
Ketenactiviteiten VO/MBO 2019/2020	60	12	48	-	48
TOTAAL	4.289	2.995	1.294	483	811

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Kennisnet is in 2001 een huurovereenkomst aangegaan voor het kantoorpand aan de Paletsingel in Zoetermeer. Deze huurovereenkomst liep per 31 december 2017 af. Per 1 januari 2018 is de nieuwe huurovereenkomst gesloten voor een periode van 4 jaar, met een optie om op te zeggen na 2 jaar.

Behalve het kantoorpand aan de Paletsingel is Kennisnet met de PO-Raad een onderhuurovereenkomst aangegaan voor de huur van een gedeelte van het pand aan de Aïdadreef te Utrecht. De onderhuurovereenkomst liep van 1 juli 2017 tot en met 30 juni 2024. Op 29 maart 2019 is de overeenkomst proforma opgezegd per 30 juni 2020. Partijen zijn nog in onderhandeling.

x €1.000	31-12-2019
Huurverplichting 2020	295
Huurverplichting 2021	282
TOTAAL	577

Per 31 december 2019 heeft Kennisnet een niet in de balans opgenomen totale leaseverplichting, met betrekking tot het wagenpark van €97.000. De leaseverplichting bestaat uit meerdere contracten, waarvan de laatste afloopt op 31 december 2023. De totale leaseverplichting kan als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	31-12-2019
Leaseverplichting 2020	44
Leaseverplichting 2021	28
Leaseverplichting 2022	23
Leaseverplichting 2023	1
TOTAAL	97

Kennisnet is verplichtingen en contracten aangegaan die op 31 december 2019 een bedrag betroffen van €6.556.000 voor kosten na 2019 (exclusief huur en lease). Het bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	31-12-2019
Reguliere instellingssubsidie	2.798
Ophoging instellingssubsidie Sterke Netwerken	3.611
Erfgoed	116
Ketenactiviteiten PO 2019/2020	31
TOTAAL	6.556

8.8. Aanwending van het saldo staat van baten en lasten

Het vrij te bestemmen resultaat wordt als volgt bepaald:

x €1.000	
Saldo staat van baten en lasten	6.614
Mutatie bestemmingsfondsen	22
Mutatie bestemmingsreserve Sterke Netwerken	- 6.616
Mutatie vervangingsreserve investeringen	21
Vrij te bestemmen resultaat	41

Voorgesteld wordt om vanuit het vrij te bestemmen resultaat €41.000 toe te voegen aan de egaliseringsreserve instellingssubsidie OCW, conform artikel 8.7 van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS. De egaliseringsreserve bedraagt tenminste €0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie. Voor 2019 bedraagt de

maximale egalisereserve € 1.977.300. Na verwerking van dit voorstel komt de reserve uit op € 1.267.000, welke ruim binnen de maximale grens ligt. Dit voorstel is als zodanig reeds verwerkt in de jaarrekening.

8.9. Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

8.9.1. Impact van het coronavirus op de balans en het resultaat

Kennisnet is net als alle instellingen en bedrijven in Q1 van 2020 geconfronteerd met de impact en gevolgen van het Coronavirus (COVID-19). Deze gebeurtenis heeft geen invloed op de in de jaarrekening opgenomen balans en staat van baten en lasten. Verdere informatie vindt u in het bestuursverslag in paragraaf 4.5.

9. Bezoldiging Topfunctionarissen en leden Raad van Toezicht

Het normenkader rondom de “Wet normering bezoldiging Topfunctionarissen Publieke en Semipublieke Sector” (hierna: WNT) is in 2019 aangepast met de Beleidsregels WNT 2019. Ook is er een nieuw Controleprotocol WNT 2019 van kracht geworden.

Voor 2019 is het individueel toepasselijk beloningsmaximum WNT verhoogd naar € 194.000; in 2018 bedroeg dit € 189.000. Er zijn geen topfunctionarissen in dienst van Kennisnet waarvan de bezoldiging hoger is dan het individueel toepasselijk beloningsmaximum WNT.

Voor het opmaken van de jaarrekening is met het aangepaste normerings- en verantwoordingskader rekening gehouden.

Er zijn geen leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in 2019. Er zijn geen uitkeringen gedaan wegens beëindiging dienstbetrekking aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking in 2019. Er zijn geen bezoldiging en/of ontslaguitkeringen aan niet-topfunctionarissen betaald die het WNT-maximum in 2019 hebben overschreden.

De binnen onze organisatie geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben geen dienstbetrekking bij meerdere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan met ingang van 1 januari 2019).

9.1. Leidinggevende topfunctionarissen

M.R. Kramer

	2019	2018
Functie	MT-lid/Manager Strategie	MT-lid/Manager Strategie
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31.12.2019	01.01.2018-31.12.2018
Omvang van het dienstverband	100%	100%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 106.615	€ 111.205
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 13.362	€ 13.122
TOTAAL	€ 119.977	€ 124.327
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 194.000	€ 189.000

A.J.M.M. Maes

	2019	2018
Functie	Bestuurder	Bestuurder
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31.12.2019	01.01.2018-31.12.2018
Omvang van het dienstverband	100%	100%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 167.688	€ 167.388
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 21.133	€ 20.215
TOTAAL	€ 188.821	€ 187.603
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 194.000	€ 189.000

M. Mulder

	2019	2018
Functie	MT-lid/Directeur Operations	MT-lid/Directeur Operations
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31.12.2019	01.01.2018-31.12.2018
Omvang van het dienstverband	90%	90%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 135.330	€ 132.987
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 23.212	€ 22.612
TOTAAL	€ 158.542	€ 155.599
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 174.600	€ 170.100

9.2. Toezichthoudende topfunctionarissen

9.2.1. Toezichthoudende topfunctionarissen in huidig boekjaar

Drs. C. van Beek

	2019	2018
Functie	Voorzitter	Voorzitter
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31.12.2019	01.04.2018-31.12.2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 7.168	€ 5.377
Beloningen betaalbaar op termijn	Nvt	Nvt
TOTAAL	€ 7.168	€ 5.377
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 29.100	€ 21.360

E. H. van Vliet

	2019	2018
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31-12-2019	01.01.2018-31-12-2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 5.168
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	nvt
TOTAAL	€ 5.168	€ 5.168
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 19.400	€ 18.900

Drs. N.G.T. de Jong

	2019	2018
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31-12-2019	01.01.2018-31-12-2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 5.168
Beloningen betaalbaar op termijn	Nvt	Nvt
TOTAAL	€5.168	€5.168
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€19.400	€18.900

B. Beun

	2019	2018
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31.12.2019	01.01.2018-31.12.2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 2.585
Beloningen betaalbaar op termijn	Nvt	Nvt
TOTAAL	€5.168	€2.585
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€19.400	€9.528

Drs. G.T.C. Bonhof

	2019	2018
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31-12-2019	01.01.2018-31-12-2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 5.168
Beloningen betaalbaar op termijn	Nvt	Nvt
TOTAAL	€5.168	€5.168
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€19.400	€18.900

Drs. J. van der Vliet

	2019	2018
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2019-31.12.2019	01.04.2018-31.12.2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 3.877
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	nvt
TOTAAL	€5.168	€3.877
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€19.400	€14.240

9.2.2. Toezichthoudende topfunctionarissen vorig jaar afgetreden

Drs. H.N. Hagoort

2018	
Functie	Voorzitter
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2018-31.03.2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 1.791
Beloningen betaalbaar op termijn	Nvt
TOTAAL	€ 1.791
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 6.990

Drs. B.G.M. Geerdink

2018	
Functie	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2018-30.06.2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 2.583
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt
TOTAAL	€ 2.583
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 9.372

Drs. J.P. Dieperink

2018	
Functie	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2018-31.03.2018
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 1.291
Beloningen betaalbaar op termijn	Nvt
TOTAAL	€ 1.291
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 4.660

10. Ondertekening jaarrekening

De Raad van toezicht van Stichting Kennisnet,
17 april 2020

Drs. C. (Cathy) van Beek

E.H. (Ewald) van Vliet

Drs. N.G.T. (Nico) de Jong

Drs. J. (Jan) van der Vliet

Drs. G.T.C. (Geri) Bonhof

B. (Bert) Beun

Het Bestuur van Stichting Kennisnet,
17 april 2020

Drs. A.J.M.M. (Toine) Maes
Bestuurder

Overige gegevens

11. Controleverklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de raad van toezicht en het bestuur van Stichting Kennisnet

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Kennisnet te Zoetermeer gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- ▶ Geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Kennisnet per 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met de door de minister op grond van artikel 9 lid 2 van de kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS vastgestelde voorschriften voor de jaarverslaggeving niet bekostigde instellingen, bestaande uit Titel 9 Boek 2 BW, de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 640 Organisaties zonder winststreven en de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT).
- ▶ Voldoen de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de relevante bepalingen van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, zoals vastgelegd in hoofdstuk 5 van versie 3 van het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, en de doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen, zoals vastgelegd in de verleningsbeschikking en het controleprotocol WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

- ▶ de balans per 31 december 2019;
- ▶ de staat van baten en lasten over het jaar 2019;
- ▶ de toelichting waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS en het Controleprotocol WNT 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Kennisnet zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Benadrukking van ontwikkelingen omtrent Corona

De ontwikkelingen rondom het Corona (Covid-19) virus hebben grote invloed op de gezondheid van mensen en onze samenleving en daarbij ook op de operationele en financiële prestaties van organisaties en de beoordeling van de mogelijkheid om de continuïteit te handhaven. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt en de situatie verandert van dag tot dag. De invloed van deze ontwikkelingen op Stichting Kennisnet is uiteengezet in het bestuursverslag in de paragrafen 2.5 en 4.5 en in de toelichting opgenomen bij de gebeurtenissen na balansdatum in paragraaf 8.9. Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het financieel verslag andere informatie, die bestaat uit:

- ▶ het bestuursverslag;
- ▶ de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- ▶ met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- ▶ alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 640 Organisaties zonder winststreven is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de jaarrekening of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten van Titel 9 Boek 2 BW, de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 640 Organisaties zonder winststreven en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 640 Organisaties zonder winststreven.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur van Stichting Kennisnet is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, in overeenstemming met de door de minister op grond van artikel 9 lid 2 van de kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS vastgestelde voorschriften voor de jaarverslaggeving niet-bekostigde instellingen, bestaande uit Titel 9 Boek 2 BW, de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 640 Organisaties zonder winststreven en de bepalingen van en krachtens de WNT.

Het bestuur is er ook voor verantwoordelijk dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede balansmutaties voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen zoals vermeld in hoofdstuk 5 van het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben, waar relevant, professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS en het controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- ▶ Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- ▶ Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen en de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- ▶ Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- ▶ Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- ▶ Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties voldoen in alle van materieel belang zijnde aspecten aan de eisen van financiële rechtmatigheid.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van toezicht over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Utrecht, 17 april 2020

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. M.A. Brandhorst MSc RA